

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

***Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun
“Davos Krizi” ve Etkileri Hakkındaki
Değerlendirmeleri***

Emre ERDOĞAN

Dr., INFAKTO RW

Bu makaleye atıf için: Erdoğan, Emre, “Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi” ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 37 (Bahar 2013), s. 37-67.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi” ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri

Emre ERDOĞAN*

ÖZET

Dış politika konuları seçmenlerin çoğu için kolayca yorumlanamayacak kadar karmaşık konulardır. Buna rağmen seçmenlerin kamuoyu araştırmalarında bu konularda tutum sahibi olduklarını belirttikleri gözlemlenmektedir. Belirtilen tutumların, dış politika konularında referans alınacak bir kamuoyunun varlığına işaret ettiği iddia edilmekle birlikte, bu tutumların neredeyse rastsal bir şekilde oluştuğu da öne sürülmektedir. Araştırma çalışmamız, 2009 yılında Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Davos'ta katıldığı bir paneli terk etmesi ve “One Minute Çıkışı” olarak bilinen davranışı sonrasında yürütülen bir anket çalışmasına dayanarak seçmenlerin dış politika konusundaki algılarının siyasal parti aidiyetleriyle açıklanıp açıklanmayacağını tartışmaktadır. Dış politika konularında partizan taraftarlık söz konusuysa,; dış politikanın da iç politikanın bir uzantısına dönüştüğünü öne sürmek mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamuoyu, Dış Politika Algıları, Davos Krizi, Siyasallaşma, Türkiye-İsrail İlişkileri

Politicization of Foreign Policy: Turkish Public Opinion on the “Davos Crisis” and its Effects

ABSTRACT

Foreign policy issues are too complicated for ordinary citizens for interpreting and transferring to policy preferences. Meanwhile, public opinion surveys show that individuals state their attitudes about these complicated issues; opening avenues for interpreting these findings as the existence of a public opinion about foreign policy. However, there is evidence that shows that these attitudes are formed almost randomly. Our research, based on the results of a survey research conducted in the aftermath of the “One Minute” incident at Davos, aims to explain foreign policy attitudes of individuals with party affiliations. If such a partisan bias exist; then it is possible to argue that international politics has been domesticated in the Turkish context.

Keywords: Public Opinion, Foreign Policy Attitudes, Davos Crisis, Politicization, Turkey-Israeli Relations

* Dr., INFAKTO RW, İstanbul. E-posta: emre.erdogan@infakto.com.tr.

Giriş

Kamuoyunun dış politika konuları hakkındaki algıları ve bu algıların nasıl oluştuğu başlı başına bir araştırma alanı haline gelmektedir. Bu konuda bireylerin dış politikayı bütün detaylarıyla anlayabilecekleri ve gelişmeleri akılcı olarak değerlendirip tutumlarını oluşturabileceklerini savunanlar bu araştırma alanında bir ucu oluşturmaktadır. Karşı uçta dış politikanın karmaşık gelişmelerinin “sıradan” bireyler tarafından anlaşılamayacağını ve vatandaşların dış politika konusundaki tutumlarının ancak içinde buldukları ruh halinin bir çıktısı olduğunu düşünenler bulunmaktadır. Bu iki uç sadece bireylerin dış politika tutumlarını inceleme konusunda araştırma çabasını biçimlemekle kalmamakta, kamuoyunun dış politika hesapları içerisinde nasıl bir rol oynadığını da tanımlamaktadır. Dış politika konularının bireyler için diğer politika konuları kadar değerlendirmeye açık olduğunu düşünenler açısından kamuoyu dış politikanın oluşumunda önemli bir etken; diğer uçta yer alanlar açısından ise bu derece rastsal oluşan kanaatlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Türkiye’de bu konuda yapılmış çalışma sayısı sınırlı olduğundan yaşanan dış politika gelişmeleri farklı argümanların geçerliliğini test edebilmek için fırsat alanları yaratmaktadır. Örneğin Türkiye-İsrail ilişkileri ve bu ilişkilerin kamuoyu tarafından nasıl değerlendirildiği de bu konuyu çalışanlar açısından iyi bir fırsattır. 1990’ların iki yakın müttefikinin günümüzde neredeyse birer hasım haline dönüşmesine yol açan faktörler ve bu gerilimin sonuçları konunun uzmanları tarafından sürekli olarak tartışılmaktadır. Ancak bu gelişmelerin, farklı bir analiz düzeyinde; bireyler düzeyinde de önemli izdüşümleri bulunmaktadır.

Türkiye-İsrail ilişkilerindeki bu dönüşümün kamuoyu tarafından nasıl algılandığı; ne kadar destek; aldığı kimlerin daha az, kimlerin daha fazla bu değişimi destekledikleri gibi sorular yanıtlanmayı beklemektedir. Öte yandan, Türkiye-İsrail ilişkilerindeki kırılma da dış politika algılarının nasıl oluştuğunu merak edenler için iyi bir örnek olay sunmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye-İsrail ilişkilerindeki sayısız kırılma noktalarından birisine, belki de en sembolik olanına, yani “Davos Krizi” adını verdiğimiz ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın bir paneli terk etmesiyle yaşanan gerilime odaklanmaktadır. Her ne kadar bu gelişme sembolik olarak nitelendirildiyse de kamuoyunda yansımalarının orantısız derecede hacimli olduğu bu çalışmanın temel iddialarından birisidir. Ama esas amaç, mevcut bir veri setinden yararlanarak, bireylerin uluslararası ilişkiler konusundaki tutumlarının hangi faktörlerden etkilendiğini kısaca tartışmaktır. Çalışmanın omurgasını oluşturan anket çalışması, Davos Krizi’nin hemen sonrasında gerçekleştirilmiştir. Bu kadar sıcaklığı sıcaklığına yapılan bir anket çalışmasının hem avantajları hem de dezavantajları vardır. Bu nedenle, konjonktürel etkinin büyüklüğünü göstermek için de bazı veriler değerlendirilmiştir. Çalışma önce kamuoyunun dış politika konusundaki algılarının nasıl oluştuğuna dair alternatif açıklamalara kısaca değinecektir. Daha sonra “Davos Krizi”nin kısa arka planı ve bu krizin olası siyasal sonuçlarını tartışarak tartışılacaktır. Bulgular kısmındaysa Şubat 2009 tarihinde yürütülen anket çalışmasının sağladığı verilerden yola çıkarak yapılan betimsel bazı tartışmalara ek olarak çok değişkenli analizler kullanılarak farklı faktörlerin etkileri bir arada göz önünde tutularak keşfedilmeye çalışılacaktır.

Kamuoyu ve Dış Politika Algıları

Bireylerin Davos Krizi ve sonrası hakkındaki algılarını değerlendirmeden ve gelişmelerin arka planını aktarmadan önce kamuoyunun dış politika algılarının nasıl oluştuğuna kısaca değinmekte yarar bulunmaktadır.

Her ne kadar demokrasi kuramı, hükümetlerin her konuda seçmenlere karşı sorumluluk sahibi olduklarını öngörse de dış politika konularının bireyler için “kolaylıkla anlaşılacak” konular olduğu ve seçmenlerin hükümetlerin politikalarını değerlendirecek yetkinlikten yoksunluğu özellikle uluslararası ilişkilere Realist perspektiften yaklaşmayı tercih edenler açısından genel bir kabul sayılmaktadır. Morgenthau’nun erken bir dönemde belirttiği bu görüşün modern dünyada yaygınlaşmasının 1. Dünya Savaşı sonrasındaki barış arayışları sürecinde olduğu öne sürülmektedir.¹

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, ABD Başkanı Wilson’un kamuoyunun dış politika konularındaki karar alma mekanizmalarına dâhil olmasını kurulacak barışın olmazsa olmaz bir girdisi olarak gören “liberal” yaklaşımı çağdaşları tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Özellikle çağdaş iletişim kuramına önemli katkılarda bulunan Walter Lippmann, Birinci Dünya Savaşı ve Rus Devrimi’ndeki saha deneyimini savaş sonrası çalışmalarına yansıtmıştır. 1922 yılında yayınladığı “*Public Opinion*” adlı çalışmasında günlük kaygılar içerisindeki sıradan vatandaşın siyaset konusunda yeterli bilgi ve kanaate sahip olduğu varsayımını reddetmektedir. Lippmann’a göre özellikle doğrudan deneyim sahibi olmanın imkânsız olduğu dış politika konularında sıradan vatandaşın kanaatleri gerçek hayattan kopuk “stereotiplerden” ya da izlenimlerden ötesine geçemez. Sonuç olarak dış politika konularında vatandaşların kanaatlerinin göz önünde tutulması yanlıcı olacaktır.²

Lippmann’ın sıradan vatandaşın dış politika konusunda “tutumsuzluğu” iddiası, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yürütülen anket çalışmalarının sağladığı verilerle pekiştirilmiştir. Örneğin Gabriel Almond 1950’de yayınladığı *The American People and Foreign Policy* adlı çalışmasında dış dünyanın Amerikalıların çoğunluğu için uzak bir kavram olduğunu öne sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı’nın deneyimleri henüz kamuoyu tarafından hazmedilmemiştir ve kamuoyu çoğu konuda bilgiye dayalı olarak değil o andaki “havasına”/ruh haline bağlı olarak olumlu ya da olumsuz bir kanaat edinmektedir. Almond’ın bakış açısıyla bu durum dış politika yürütücülerinin istikrarlı politikalar gütmesinin önündeki en önemli engeldir.³

Lippman ve Almond’ın birbirlerini tamamlayan görüşleri Ole Holsti’nin tanımlamasıyla “Lippmann-Almond konsensüsünün” oluşmasını sağlamıştır. Bu konsensüse göre kamuoyu sağlam bir dış politika oluşturulmasına izin vermeyecek kadar uçarıdır ve kamuoyunun bu konulardaki tutumu “tutum yokluğu” olarak adlandırılabilir kadar dalgalanmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak kamuoyunun dış politika konusundaki algıları önemsenmemelidir.⁴

1 Daniel Drezner, “The Realist Tradition in American Public Opinion,” *Perspectives on Politics*, Cilt 6, No.1, 2008, s.52.

2 Walter Lippmann, *Public Opinion*, New York, Harcourt, Brace and Co., 1922.

3 Gabriel Almond, *The American People and Foreign Policy*, Harcourt, Brace, 1950.

4 Ole Holsti, “Public Opinion and Foreign Policy Challenges to the Almond-Lippman Consensus,” *International Studies Quarterly*, Cilt 36, 1992, s.440–443.

Bireylerin dış politika konularında bilgisizliği ve “tutumsuzluğu” iddiası İkinci Dünya Savaşı sonrasında genel olarak kabul görmüş ve kamuoyunun dış politika denklemlerinde yok sayılabileceği varsayılmıştır. Ancak 1970’lerden itibaren yayınlanan bir dizi çalışma Almond’ın çıkarımlarını yanlışlamış ve en azından ABD kamuoyunun zaman içerisinde kayda değer bir tutarlılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle William Caspary’nin 1970 tarihli çalışması bireylerin hem zaman içerisinde hem de aynı soru formu içerisinde tutarlı tutumlara sahip olduğunu göstermiştir.⁵ Caspary’nin bu devrimci çalışması çok sayıda anket çalışmasıyla desteklenmiş ve bireylerin dış politika algılarının kısa dönemli dalgalanmalardan çok, uzun dönemli gelişmelerden ve daha önemlisi sahip oldukları değer sistemlerinden etkilendiği konusunda önemli kanıtlar sağlanmıştır.⁶

Bugün Lippmann-Almond konsensüsünün eski gücüne sahip olmadığı öne sürebilir. Kamuoyu artık dış politikada yok sayılmamakta; bilakis denklemin önemli bir parçası olarak algılanmaktadır. Bu perspektif değişiminin bir sonucu olarak da, bireylerin dış politika konularındaki tutumlarının içinde buldukları ruh halinin ötesinde belirleyicileri olduğu kabul edilmektedir.⁷

Tam bu noktada önde gelen sosyal bilimcilerden Robert Putnam’ın “İki Düzeyli Oyun” yaklaşımında yer alan “siyasallaşma” kavramına başvurmakta yarar vardır. Putnam 1988 yılında yayınlanan makalesinde ve 1993 yılında yayınlanan kitabında dış politika süreçlerini iki düzeyli bir oyun olarak incelemiştir.⁸ Birinci düzey ulusal düzeydir ve yerel gruplar hükümet üzerinde baskı kurarak kendi çıkarlarını korurlar. Siyasetçiler de bu gruplar arasında koalisyonlar kurmayı hedeflerler. İkinci ve uluslararası düzeyde de siyasetçiler ulusal koalisyonlarının verdiği güçle pazarlık yaparlarken, aynı zamanda bu pazarlıkların yerel koalisyonları bozmasını engellemeye çalışırlar. İki düzeydeki oyunların kesiştiği nokta uluslararası politikada varılan uzlaşmaların ulusal meclislerde onaylanmasıdır. Onay sürecinde daha önce kurulmuş koalisyonlar korunabilir ya da bu koalisyonların bozulması, uluslararası uzlaşmanın bozulmasına da yol açabilir. Putnam’a göre hükümetler bu iki oyunu da aynı anda oynamaya çalışırlar.

Putnam, kamuoyunun söz konusu pazarlıklar üzerindeki etkisini tartışmaya olanak sağlayan bir kavramı öne sürmüştür: *Siyasallaşma*. Putnam’a göre herhangi bir konu siyasallaştığında toplumsal gruplar konu hakkındaki konumlarını çıkarları doğrultusunda değil, siyasal angajmanlarına koşut biçimde alırlar ve pazarlık sürecinde diplomatların ve hükümetin esnekliğine kayda değer oranda ket vururlar⁹. Dolayısıyla bir konu siyasallaştıkça dış politika konusu olmaktan çıkıp, iç politikadaki tartışmalarda yer alacak bir konuya dönüşür.

5 William Caspary, “The ‘Mood Theory’: A Study of Public Opinion and Foreign Policy,” *The American Political Science Review*, Cilt 64, No.2, 1970, s.536–547.

6 John Hurwitz ve Mark Peffley, “How Are Foreign Policy Attitudes Structured? A Hierarchical Model”, *American Political Science Review*, Cilt 81, No.4, 1987, s.1099–1120.

7 Holsti, “Public Opinion and Foreign Policy”.

8 Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”, *International Organization*, Cilt 42, 1988, s.427–460 ve Peter Evans, Harold K. Jacobson ve Robert D. Putnam, *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics*, University of California Press, 1993

9 Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics”, s.445.

Siyasallaşma kavramını netleştirmek için bu kavramı 0 ile 1 arasında değişen hayali bir katsayı olarak düşünebiliriz. Eğer bir konuda herhangi bir siyasallaşma yoksa bu katsayı 0, tam bir siyasallaşma varsa 1 olacaktır. Verebileceğimiz örnekler arasında en fazla siyasallaşmış olanı bireylerin “ülkeyi kim yönetirse daha iyi olur?” konusundaki görüşleridir. Her bireyin oy verdiği partinin ülkeyi daha iyi yöneteceğine inandığını varsayarsak, bu konuda siyasallaşma katsayısının 1 olmasını bekleriz. Tam tersi bir örnekte bireylerin en beğendikleri çiçek konusu olabilir. Doğal olarak bireylerin siyasal parti tercihlerinin bu konu üzerinde herhangi bir etkisi olmadığından, hayali siyasallaşma katsayısı 0 olacaktır. Sadece iki değişken arasındaki ilişkilere bakmanın yanıltıcılığı bilindiğinden, bu katsayının diğer olası değişkenlerin de etkisi kontrol edilerek hesaplanması gerekmektedir.

Bu perspektif takip edildiğinde bireylerin uluslararası ilişkiler konularındaki tutumlarını belirlerken konuyu akılcı bir şekilde değerlendirmek yerine, kendi partizan tercihlerine dayandıkları düşünülebilir. Bireylerin herhangi bir dış politika konusundaki kanaatleri bilgiye ve akılcı bir tercihe bağlı olmaktan çok, parti tercihlerinin bir fonksiyonu olacaktır. Böyle bir durumda biraz önce tanımladığımız hayali siyasallaşma katsayısı 1'e yaklaşacaktır.

Dış politika konularını değerlendirirken seçmenlerin kayda değer oranda bir partizan taraflılık içerisinde olduklarını gösteren görgül çalışma sayısı çok fazla değildir. Seçmenlerin gündelik yaşamdaki gelişmeleri değerlendirirken, örneğin ekonominin gidişatı hakkında kanaatlerini oluştururken partizan gözlüklere başvurdukları bilinmektedir. Seçmenler eğer destekledikleri parti iktidardaysa ekonomik göstergeleri olumlu; muhalefetteyse olumsuz olarak algılamaktadır.¹⁰

Ekonomik durumun değerlendirmesinde geçerli olan partizanlığın dış politika konularında da geçerli olması mümkündür. Seçmenin herhangi bir dış politika gelişmesinin akılcı sonuçlarını değerlendirecek bilgi düzeyine sahip olmadığını söyleyebiliriz. Türkiye’de sayısı az olmakla birlikte, dış politika konusundaki objektif bilgi düzeyini ölçmeyi hedefleyen çalışmalar insanların bu konuları bilmediklerini sergilemiştir. Buna dış politika sahnesinin karmaşıklığını, başka bir deyişle atılacak adımların orta vadeli sonuçlarını öngörmenin neredeyse olanaksızlığını eklendiğinde; seçmenlerin gelişmeleri açık olarak değerlendirmelerini beklemek yanlış olacaktır.

Dış politika konularının karmaşıklığı karşısında bireylerin kendi partilerinin tutumlarını ipucu¹¹ olarak kullanıp konu hakkındaki konumlarını tanımlama fırsatları bu-

10 Bu konudaki çalışmalar için bkz. Chris J. Anderson, “The End of Economic Voting? Contingency Dilemmas and the Limits of Democratic Accountability,” *Annual Review of Political Science*, Cilt 10, 2007, s. 271-296; Sören Holmberg ve Henrik Oscarsson, “Party Leader Effects on the Vote”, K. Aarts, A. Blais ve H. Schmitt (der.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford University Press, 2011, s.35-51; James Tilley, ve Sara Hobolt, “Is the Government to Blame? An Experimental Test of How Partisanship Shapes Perceptions of Performance and Responsibility”, *The Journal of Politics* Cilt 73, No.2, 2011, s.316-330; Brian Schaffner, “Why Late Campaign News Is Likely to Have Little Effect?” http://www.huffingtonpost.com/brian-schaffner/why-late-campaign-news-is_b_2056516.html, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

11 “İpucu” kavramını Kahnemann ve Tversky tarafından ortaya atılan “*heuristics*” kavramının serbest çevirisi olarak kullanıyorum. Daniel Kahneman, “Maps of Bounded Rationality: Psychology

lanmaktadır. Böyle bir durumda Putnamcı perspektiften yaklaşılabılır ve bireylerin herhangi bir dış politika konusundaki tutumlarının en önemli belirleyicisinin destekledikleri partinin o konudaki tutumu olduğu öne sürülebilir. Putnam'ın yaklaşımından yola çıkarak daha fazla siyasallaşmış konuların, daha fazla partizan algılamayı tetikleyeceği de söylenebilir.

Mevcut bazı çalışmalar bu beklentiyi doğrulamaktadır. Larry Bartels'in Amerikan seçmenlerinin partizan taraflılığını tartıştığı çalışması Birinci Körfez Savaşı sürecinde Cumhuriyetçi seçmenlerin başkan George Bush'un politikalarını desteklemeye daha fazla eğilimli olduklarını göstermiştir.¹² Tim Broeling ve Matthew Baum yürüttükleri bir deneysel çalışmada CNN ve FOX gibi farklı televizyon haber kanallarından gelen haberlerin deneklerin George W. Bush'un Irak politikasını onaylama derecelerini nasıl etkilediğini keşfetmeyi amaçlamışlardır. Çalışma, Demokrat seçmenlerin CNN'den, Cumhuriyetçi Parti seçmenlerininse FOX'dan gelen haberleri daha fazla göz önünde tuttuklarını göstermiştir. Haber kanallarındaki bu ayrışmaya ek olarak, Demokrat seçmenler Bush'un Irak politikasını eleştiren; Cumhuriyetçi seçmenler de bu politikayı öven haberleri daha fazla önemsemişlerdir. Bu çalışma partizanlığın sadece politika değerlendirmelerinde değil, politikalar hakkında bilgi verdiği varsayılan haber kanalları ve haberlerin içeriği hakkındaki değerlendirmelerde de devreye girdiğini göstermiştir.¹³ Robert Shapiro ve Yaeli Bloch-Elkon, tarihsel eğilimleri inceledikleri 2006 tarihli çalışmalarında Kore Savaşı'nda Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasında 20 puan olan partizan uçurumun, Irak işgali sonrasında 70 puana kadar yükseldiğini hesaplamışlardır.¹⁴

Adam Berinsky ve James Druckman, bireylerin Irak Savaşı konusundaki tutumlarını hangi faktörlerin etkilediğini keşfetmeyi amaçladıkları çalışmalarında, bir dizi araştırma sonuçlarını inceleyerek Cumhuriyetçilerin Irak Savaşı'nı destekleme eğilimlerinin Demokratların eğiliminden yaklaşık yüzde 60 daha fazla olduğundan söz etmişlerdir. Benzer biçimde Cumhuriyetçilerin ABD'nin Irak'a müdahalesinin başarılı olacağına inançları Demokratların iki katından fazladır.¹⁵

Gary Jacobson 2009 yılında yayınlanan makalesinde Irak ve Afganistan savaşlarının Amerikan kamuoyu tarafından nasıl algılandığını incelemiştir. İki müdahale öncesinde de kamuoyundaki iyimserliğin hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçiler tarafından paylaşıldığını gösteren Jacobson, zaman içerisinde parti tabanları arasındaki farkın açıldığını belirtmektedir. Öte yandan, Irak Savaşı'nın gidişatından memnuniyet söz konusu olduğunda, iki parti tabanı arasında kayda değer bir fark olduğu ve bu farkın 2007'de 60 puana kadar çıktığı da görülmektedir. Barack Obama'nın 2008'de

for Behavioral Economics", *American Economic Review*, Cilt 93, No.5, 2003, s.1449-1475.

12 Larry Bartels, "Beyond the Running Tally: Partisan Bias in Political Perceptions", *Political Behavior*, Cilt 24, No.2, 2002, s.138.

13 Tim Broeling ve Matthew Baum, "Shot by the Messenger: Partisan Cues and Public Opinion Regarding National Security and War", *Political Behavior*, Cilt 31, No.2, 2009, s.157-186.

14 Robert Y. Shapiro ve Yaeli Bloch-Elkon, *Political Polarization and Rational Public*, <http://www.themonkeycage.org/Shapiro%2520and%2520Bloch.pdf>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012), s.18.

15 Adam Berinsky ve James Druckman, "Public Opinion Research and Support for the Iraq Wars", *Public Opinion Quarterly*, Cilt 71, No.1, 2007, s.126-141.

ABD Başkanı seçilmesiyle bu soruya olumlu yanıt veren Demokratların oranı yüzde 30'a, 2009 yılındaysa yüzde 60'a yükselmiş ve Cumhuriyetçilerle fark 10 puana kadar inmiştir. Bu da yazar tarafından dış politikanın partizan gözlüklerle yorumlandığının göstergesi olarak kabul edilmektedir.¹⁶

Türkiye'de siyasal parti aidiyetinin dış politika algılarını nasıl etkilediği konusunda yapılmış bir çalışma olmadığından, partizan taraflılığının boyutu tam olarak bilinmemektedir. Ancak bazı çalışmalar siyasallaşmanın boyutu hakkında fikir vermektedir. Örneğin Ali Çarkoğlu ve Çiğdem Kentmen 2011 tarihli çalışmalarında Türk kamuoyunun Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin destekleyicilerini farklı veri setleri kullanarak araştırmışlardır. Yazarlara göre partizan farklılıklar 2002 ve 2009 veri setlerinde anlamlı olarak görülmektedir. Bu iki veri setinde MHP ve AKP seçmenleri daha fazla Avrupa şüpheciyken, CHP seçmenleri Avrupa Birliği'ne tam üyeliği daha fazla daha fazla desteklemektedir.¹⁷ Türkiye'de seçmenlerin dış politika konusundaki algılarını keşfetmeyi amaçlayan çalışma sayısı azken, bu çalışmaların içerisinde yukarıda tartışılan siyasallaşma hipotezinin test edildiği bir örneğe rastlanmamıştır.¹⁸ Mevcut çalışma bu alanda bir başlangıç olma potansiyeli taşımaktadır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, Davos Krizi'nin arka planına kısaca değinilecek ve bu krizin kamuoyu tarafından nasıl algılandığına dair alternatif açıklamaların bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Davos Krizi: Arka Plan ve Beklentiler

Davos Krizi adını verilen gelişme, 29 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos kentinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu toplantıları sırasında yaşandı. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Moussa'nın katıldığı "Gazze: Ortadoğu'da Barış" başlıklı panel sırasında Erdoğan İsrail'e karşı sert eleştiriler yöneltmekteydi. Panelin moderatörü *Wall Street Journal* yazarı David Ignatius'un sürenin dolduğunu belirterek Erdoğan'ın sözünü kesmesine tepki olarak Başbakan Erdoğan sözünü tamamlayıp top-

16 Gary Jacobson, "A Tale of Two Wars: Public Opinion on the U.S. Military Interventions in Afghanistan and Iraq" 2009, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1458041>, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

17 Ali Çarkoğlu ve Çiğdem Kentmen, "Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership", *South European Society and Politics*, Cilt 16, No.3, 2011, s.365–379.

18 Bu konuda bakılabilecek bazı çalışmalar: Ali Çarkoğlu, "Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership," *Turkish Studies*, Cilt 4, No.1,2003; Hakan Yılmaz, "Turkey, within or outside Europe? A Historical Perspective," *IMEIS ve Collingwood College seminerinde sunulan bildiri, University of Durham*, 2004; Emre Hatipoğlu, *Foreign Policy and Public Attitudes in Turkey: An Application of the Hierarchical Model of Attitude Constraint*, Sabancı Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004; Ersin Kalaycıoğlu, "Public Choice and Foreign Affairs: Democracy and International Relations in Turkey," *New Perspectives on Turkey*, No.4, Bahar 2009; Özgehan Şenyuva, "Turkish Public Opinion and European Union Membership: The state of The Art in Public Opinion Studies in Turkey", *Perceptions*, Cilt XI, 2006.

lantıyı terk etti. Her ne kadar farklı kaynaklar daha sonra liderlerin birbirleriyle iletişim kurduklarını belirtse de, gelişmenin Türk basınında ve kamuoyunda yansımaları daha farklı oldu.¹⁹

Ana akım gazetelerden *Milliyet* konuyu “Davos’ta Şok”, *Vatan* “Peres Tahrik Ettik, Erdoğan Sert Çıktı”, *Hürriyet* “Erdoğan Paneli Terk Etti”, *Sabah* “Başbakan Erdoğan Davos’u Terk Etti” gibi başlıklarla olayı aktarmaktayken, *Yeni Şafak* konuyla ilgili olarak “Tarihi Tokat” manşetini tercih etmişti.²⁰

Başbakan Erdoğan Davos dönüşünde İstanbul Atatürk Havalimanı’nda çok sayıda destekçisi tarafından karşılanırken, yaptığı konuşmada kendisini ve partisini “sessiz yığınların sesi, kimsesizlerin kimi” olarak tanımlamıştır. Ayrıca bu konuda kendisini eleştirenleri de “monşer” olarak nitelendirip “Türkiye’nin gücünü anlamamakla” suçlamıştır.²¹ Neredeyse bir mitinge dönüşen karşılaşmanın sabaha karşı saat 2.15’te gerçekleştiği göz önünde tutulursa, karşılaşmanın nasıl bir mobilizasyon becerisine karşılık geldiği daha iyi anlaşılacaktır.

Davos Krizi’nin kamuoyunda ne derece yankılandığının iyi bir örneği de ertesi gün yapılan Şişhane-Taksim Metroso açılış töreninde yaşanan krizin ve neredeyse antisemit söylemin güne damgasını vurmasıdır. Erdoğan konuşmasının büyük kısmını İsrail’le ilişkilere ve bir gün önce yaşananlara ayırırken, Türkiye’nin kendisine yeni bir rol biçtiğinin altını bir kez daha çizmekteydi.²²

Davos Krizi’nin yorumlanmasında daha çok bu gelişmenin Türkiye İsrail ilişkilerine zarar verip vermediği tartışılmıştır ve yorumcular aktörlerin jeopolitik önceliklerine odaklanmışlardır. Örneğin Şaban Kardaş Türkiye’nin “değişen jeopolitik ortam ve Türkiye’nin stratejik konumlanışını yeniden tanımlamasının” yanı sıra Türkiye’nin yeni rol tanımlarının ilişkiler kırılğan hale getirdiğini söylemektedir.²³ Soli Özel Şubat 2009 tarihli bir değerlendirmesinde Erdoğan’ın çıkışının altındaki muhtemel stratejik neden-

19 “Leaders of Turkey and Israel Clash at Davos Panel”, *New York Times*, 29 Ocak 2009, <http://www.nytimes.com/2009/01/30/world/europe/30clash.html>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Turkish PM Storms in Gaza Row”, *BBC News*, 29 Ocak 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/davos/7859417.stm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

20 “Başbakan Erdoğan Davos’u terk etti”, *Sabah*, 29 Ocak 2009, <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/01/29/haber.0D22243CF16640CEBC233C07C73A2EF2.html>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Erdoğan paneli terk etti”, *Hürriyet*, 29 Ocak 2009, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/Haberler.aspx?id=2065&tarih=2009-01-29>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Erdoğan paneli terk etti”, *Milliyet*, 29 Ocak 2009, <http://www.milliyet.com.tr/2009/01/29/>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Davos zirvesinde kriz: Erdoğan paneli terk etti”, *Radikal*, 29 Ocak 2009, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=29.1.2009&ArticleID=919232>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Tarihi Tokat”, *Yeni Şafak*, 29 Ocak 2009, <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=29.01.2009>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

21 “Başbakan Erdoğan’ı Coşkulu Karşılama”, *TRT Haber*, 29 Ocak 2009, <http://www.trt.net.tr/haber/HaberDetay.aspx?HaberKodu=0450f7d4-2125-4e21-b0c4-c7800386f190>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

22 “Davos’tan Şişhane’ye: “Başbakan Şov” Sürececek mi?”, *Bianet*, 30 Ocak 2009, <http://bianet.org/bianet/dunya/112247-davostan-sishaneyebasbakan-sov-surecek-mi>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

23 Şaban Kardaş, “Türk-İsrail Krizi: Moral Politikadan Çatışmaya”, *Görüş*, No.70, 2011, s.14.

leri değerlendirirken, Başbakan'ın "laf kalabalığının" hükümetin tutarlı Ortadoğu politikalarını gölgelediğini belirtmektedir.²⁴ Gencer Özcan'a göre, Davos –ve sonrasında Mavi Marmara- gelişmelerini tetikleyen temel unsur Türkiye'nin bölgede kendisini "düzen kurucu ülke" olarak tanımlamasıdır ve İsrail'in Gazze'ye saldırısının Türkiye'nin arabuluculuk rolünü üstlendiği bir döneme denk gelmesinin "bölgesel bir önder" rolünün yok sayılması olarak yorumlanmıştır.²⁵

Gelişmeyi kamuoyu üzerindeki etkisi açısından değerlendiren yazarlar arasında Gökhan Bacık, "Davos Sonrasında Türkiye-İsrail İlişkileri: Türkiye'den Bir Bakış" adını verdiği makalesinde Davos Krizi'nin Türk kamuoyu bakış açısından Filistin'de yaşananlara verilen bir tepki olduğunu belirtmiş ve bu konuda "Türk siyasal elitinin seküler ya da milliyetçi hiç bir parçasının başka bir alternatifi olmadığını" altını çizmiştir. Bacık'ın bakış açısından Türk kamuoyu, Erdoğan'ın çıkışında ifadesini bulan Filistin politikaları konusunda önemli bir uzlaşma içerisindedir.²⁶ Ufuk Ulutaş Türkiye-İsrail ilişkilerini inceleyen yazısında Erdoğan'ın çıkışının kendisinin Türkiye'de bir kahraman gibi algılanmasının yanı sıra, Arap dünyasında da popülerliğini arttırdığını öne sürmüştür.²⁷

Öte yandan gelişmeleri iç politika çerçevesinden de değerlendirmek mümkündür. Özellikle Davos Krizi'nin hem AKP hem de Başbakan Erdoğan için güvenoyuna dönüşebilecek yerel seçimlere iki ay kala gerçekleşmesi, Erdoğan'ın çıkışının jeopolitik önceliklerden çok iç politika hesaplarından kaynaklandığını düşünmemizi sağlayabilir. Bazı yorumcular bu krizin AKP'ye yerel seçimlerde oy getireceği konusunda neredeyse emindirlere: "Doğrusu önümüzdeki seçimleri bu kadar olmasa da ciddi etkileyeceği kesin. Çünkü sadece AKP'liler değil diğer partililer de bu çıkışı coşkuyla karşıladı. Bu da özellikle muhalefet partilerinin yerel seçim hesaplarını alt üst etti".²⁸ Bazı yazarların bu artışın 7 puan kadar olduğunu iddia ettikleri de görülmektedir.²⁹ Amberin Zaman, Erdoğan'ın çıkışının ardındaki nedenleri sıralarken Filistin konusunun Türk kamuoyundaki hassas

24 Soli Özel, "Beyond Davos", http://www.gmfus.org/wp-content/blogs.dir/1/files_mf//galleries/ct_publication_attachments/OnTurkey_Ozel_BeyondDavos.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

25 Gencer Özcan, "Kırık Bir Ortaklık Hikâyesi: Türkiye-İsrail İlişkileri", *Görüş*, No.70, 2011, s.20.

26 Gökhan Bacık, "Turkish-Israeli Relations after Davos: A View from Turkey" *Insight Turkey*, Cilt 11, No.2, 2009.

27 Ufuk Ulutaş, "Turkey-Israel: A Fluctuating Alliance", s.7, http://setad.org/pdfs/SETA_Policy_Brief_No_42_Turkey_Israel_Fluctuating_Ufuk_Ulutas.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2010).

28 Mahmut Övür, "Davos sarsıntısı yerel seçimleri etkiler mi?", *Sabah*, 31 Ocak 2009, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ovur/2009/01/31/Davos_sarsintisi_yerel_secimleri_etkiler_mi, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

29 Bu konuda klasik bir örnek için bkz. Ertuğrul Özkök, "Gurur oyları 8 puan mı", *Hürriyet*, 03 Şubat 2009, <http://hursariv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=10913095&cyazarid=10>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

Başka bir örnek ise Güneri Civaoglu, "Mavi Marmara oyları", *Milliyet*, 10 Haziran 2010, <http://siyaset.milliyet.com.tr/mavi-marmara-oylari/guneri-civaoglu/siyaset/siyasyazardetay/10.06.2010/1248931/default.htm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012). Soner Çağatay, "İslamcılar el açıyor", *Newsweek Türkiye*, 15 Şubat 2009, <http://www.cagaptay.com/6110/islamcilar-el-aciyor> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

algıya işaret etmiş ve Davos'taki çıkışı Erdoğan'ın kendi dindar tabanına sembolik bir seslenme fırsatı olarak kullandığını belirtmiştir. Zaman'a göre bu çıkış hem dindar hem de seküler seçmenlerden destek almıştır.³⁰

Davos Krizi'nin Erdoğan ve AKP'ye oy getirisini ölçmek mümkün değildir. Ancak Mart 2009'da yapılan yerel seçim sonuçlarını, 2007 genel seçimleriyle karşılaştırmak yönetsel olarak doğru olmasa da, en azından İl Genel Meclisi oyları temel alındığında AKP'nin oylarının yüzde 38,3 olarak gerçekleşmesi ve bu oranın 2007'deki oy oranından 8 puan kadar az olması, bu kazanımın sınırlı kaldığı çıkarımının yapılmasına yol açabilir. Erdoğan'ın Davos çıkışı öncesi ve sonrasında yapılan bazı anket çalışmalarından yola çıkarak kamuoyu algısındaki dalgalanmanın boyutunu bir ölçüde tartışmak mümkün olabilir.

29 Ocak 2009 tarihinde yaşanan "Davos Krizi" sonrasında kamuoyunun nasıl bir tepki verdiğine dair sayıca az da olsa bazı niceliksel bilgiler mevcuttur. Eldeki değerler bu konuda kamuoyu araştırma şirketleri tarafından yürütülmüş bazı anket çalışmalarına dayanmaktadır. Türk kamuoyunun Davos Krizi'ni nasıl algıladığı konusunda yapılmış akademik bir çalışmanın olmayışı, bizi bu kaynaklara başvurmaya yönlendirmiştir. İkinci olarak referans verdiğimiz çalışmaların gelişmenin hemen ertesinde yapılması da kısa vadeli etkileri gözlemleyebilme açısından avantaj sağlamaktadır.

Elimizdeki kamuoyu araştırmaları arasında Metropoll'ün 30 Ocak 2009 tarihinde yürüttüğü 1002 kişilik kamuoyu araştırması bu çalışmaların en kapsamlısıdır. Araştırma sonuçları basitçe kamuoyunun Recep Tayyip Erdoğan'ın tavrını desteklediğini göstermektedir. Görüşülen kişilerin yüzde 81'i Recep Tayyip Erdoğan'ın "İsrail'e karşı konuşmalarını ve Türk hükümetinin tavrını" doğru bulmaktadır. Toplantıyı terk etmesini doğru bulanların oranı yüzde 79, yanlış bulanların oranı yüzde 14'tür. Yüzde 56'lık bir kesim bu tavrın Türkiye'nin lehine olduğu görüşüne katılırken, aleyhine olduğu görüşünü kabul edenlerin oranı yüzde 21'dir. Olayın sonuçlarına odaklanıldığında, bu gelişmenin Türkiye-İsrail ilişkilerini bozacağını düşünenlerin oranı 42, olumsuz etkileyeceğini söyleyenlerin oranıysa yüzde 41'dir.

Elimizdeki rapor, gelişmenin siyasi getirisine dair bir fikir de vermektedir. "Erdoğan'ın Başbakanlık görevini yapış tarzını onaylıyor musunuz?" sorusuna olumlu yanıt verenlerin oranı Aralık 2007'de yüzde 74, Haziran 2008'de yüzde 57'dir. Davos öncesinde, 24-26 Ocak tarihlerinde yüzde 55 olarak ölçülen oran, 30 Ocak tarihli çalışmada yüzde 74'e yükselmiştir. Erdoğan hakkında olumsuz görüşe sahip olanların oranıysa yüzde 40'tan yüzde 22'ye düşmüştür. Keza, Kasım 2008'de "bugün bir seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz?" sorusuna AKP yanıtı verenlerin oranı yüzde 33'ken, 24-26 Ocak tarihinde yüzde 39 olarak ölçülmüştür. Son çalışmadaysa AKP'ye oy vereceğini söyleyenlerin oranının yüzde 49 olduğu görülmektedir. 5 gün içerisinde bu kadar yüksek bir oy kayması ve popüleritedeki yükselme, Erdoğan'ın çıkışının bir siyasi getirisi olduğu izlenimini uyarırmaktadır.

30 Amberin Zaman, "Turkey after Davos: Risks, Opportunities, and an Unpredictable Prime Minister", http://www.gmfus.org/doc/Amberin_Analysis_Turkey_021209_final.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

Metropoll'ün daha ileri tarihle başka bir araştırma çalışması, Erdoğan'ın Davos Krizi sonrasında kazandığı popülerliği koruyamadığı ya da o popülerliğin sadece kısa vadeli bir istisna olduğunu göstermektedir. Araştırma kuruluşunun Mart 2009 ve Haziran 2009 tarihlerinde yaptığı araştırma çalışmasına göre "Türk siyaset ve devlet adamları arasında en beğendiğiniz kişi kimdir?" sorusuna Erdoğan yanıtı verenlerin oranı Kasım 2008'de yüzde 23'ken, muhtemelen Davos öncesinde yapılmış Ocak 2009 tarihli çalışmada bu oran aynı kalmıştır. Mart 2009'da yüzde 28 olarak raporlanan oranın Mayıs'ta yüzde 26'ya, Haziran'daysa yüzde 23'e düştüğü; kazanılan popülerliğin korunamadığının bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır.³¹

Yine gelişme gündemdeyken, başka bir araştırma kuruluşu GENAR tarafından İstanbul'da 501 kişinin katılımıyla yürütülen anket çalışması, AKP'ye oy verirken "Davos Krizi"nin etkili olduğunu söyleyen seçmenlerin toplam seçmenlerin yüzde 5'ini oluşturduğunu, başka bir deyişle bu gelişme sonucunda en azından İstanbul'da AKP'nin yüzde 5 oy kazandırdığını söylemektedir.³² Görüşülen kişilerin yüzde 76'sı Erdoğan'ın tavrının doğru olduğu görüşüne katıldığı görülürken, bu oran AKP'ye oy vereceğini söyleyenlerin arasında yüzde 97, CHP'ye oy vereceğini söyleyenlerin arasında yüzde 47 ve MHP'ye oy vereceğini söyleyenlerin arasında da yüzde 71'dir. Dolayısıyla GENAR çalışması da en azından İstanbul seçmeni özelinde Erdoğan'ın çıkışının destek aldığını, bu desteğin oya dönüştüğünü ve parti tabanları arasında algı farkları olduğunu ileri sürmektedir. Kısaca değindiğimiz bu anket çalışmaları Davos Krizi'nin siyasal getirileri hakkında bir fikir edinmemizi sağlasa da, bireylerin neden bu tutumlara sahip oldukları konusunu aydınlatmaktan uzaktır.

Erdoğan'ın çıkışının oy bazında getirilerini bir kenara bırakırsak ve Davos Krizi'nde bireylerin tutumlarını hangi faktörlerin belirlediğini konusunda; Putnam'ın siyasallaşma hipotezini takip ederek Davos Krizi ve sonrasında Türk kamuoyunun tutumlarının siyasallaşarak somutlaştığını düşünüyoruz. Türkiye-İsrail ilişkileri, Filistin sorunu ve benzeri konular sıradan bir seçmenin açıkça bilgiye erişip kendi kanaatinin oluşmasına izin vermeyecek kadar karmaşık konulardır. Özellikle de Davos Krizi ve bu kriz sonrasında Türkiye-İsrail ilişkilerinin nasıl evrileceği sorusu dış politika uzmanlarını yoracak kadar zor sorularken, sıradan seçmenlerin bu konuda kanaat sahibi olmalarını beklemek yanlıcıdır. Bu çalışmanın yazarının bakış açısıyla Davos Krizi ve sonrasındaki gelişmeler seçmenlerin siyasal parti gözlükleriyle değerlendirecekleri kadar siyasallaşmış konulardır.

Öncelikle Davos Krizi öncesinde yaşanan 2008 Gazze Saldırısı konusu AKP liderleri tarafından açıkça sahiplenilmiş ve farklı platformlarda tartışılmıştır.³³ Dolayısıyla seç-

31 "Türkiye'de Siyasal Durum Araştırması", *Metropoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar*, <http://www.metropoll.com.tr/report/get/193/1> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

32 "Davos krizi sonrası sürpriz anket", *HaberForm*, <http://www.haberform.com/foto-galeri/davos-krizi-sonrasi-surpriz-anket-145-p22.htm> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

33 2008 yılı Aralık ayında İsrail, Gazze'deki sivil hedeflere yönelik bir dizi saldırı yaptı. Saldırıların sonucunda yaklaşık bin kişinin hayatını kaybettiği ve bu kişilerin çoğunluğunun siviller olduğu öne sürülmektedir. Bu konuda gerek Başbakan Erdoğan'ın, gerekse de eşi Emine Erdoğan'ın reaksiyonları medyada geniş şekilde yer almıştır. Bu konuda geniş bir değerlendirme için Selin Bölme, "Gazze'de Katliam: Türkiye, Ortadoğu ve Filistin Sorunu", <http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fUps%2fdosya%2f7020.pdf&baslik=Gazze%27de+Katliam%3a+T%fcrtkiye%2c+Ortado%fu+ve+Filistin+Sorunu>, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

menler bu konunun AKP konusu olduğu konusunda yeterince fikir sahibidir. Davos'taki yaşanan gerilimin taraflarından biri Başbakan Erdoğan'dır, yani AKP'nin lideri olarak doğrudan gerilimde taraftır. Bu çerçevede bireylerin gelişmeleri değerlendirirken; AKP konusundaki değerlendirmelerinin süzgecinden geçirmelerini beklenir. AKP'ye olumlu duygular besleyen seçmenler için bu konu Erdoğan'ın şahsında somutlaşan AKP dış politikasını onaylayıp onaylamama sorunudur. Böylelikle, AKP'ye oy vermeyi hedefleyen seçmenlerin Erdoğan'a verdikleri desteğin, bu partiye oy vermeyi düşünmeyen seçmenlerden daha fazla olacağını çalışmada test edeceğimiz ana hipotez olarak öne sürebiliriz.

Siyasallaşma hipotezine ek olarak test edebileceğimiz birbirleriyle ilişkili iki hipotezi de şu şekilde belirtebiliriz:

Hipotez 1: Seçmenlerin Davos Krizi konusundaki tutumları, genel olarak İsrail-Filistin çatışmasındaki tutumlarının bir devamıdır. Bu çatışmalarda Filistin tarafını tutma eğilimi taşıyan seçmenlerin, Erdoğan'ın çıkışını daha fazla desteklemelerini bekleriz.

Hipotez 2: Seçmenler, desteklerini belirlerken İsrail hakkındaki genel değerlendirmelerini de devreye sokarlar. İsrail'e karşı daha olumlu tavır sahibi olan seçmenlerin, Davos krizinde Erdoğan'ı daha az desteklemeleri söz konusudur.

Bütün bunlara ek olarak bireylerin demografik özelliklerinin de –yaş, cinsiyet, eğitim- Davos Krizi konusundaki tutumları etkileyebileceğini söyleyebiliriz. Kadın ve erkeklerin siyasal konularda farklı tutumlara sahip oldukları bilinmektedir. “Cinsiyet Uçurumu” adı verilen bu faktörün dış politika algılarında da geçerli olması mümkündür. Lise Togeby, 1994 tarihli çalışmasında kadınların sosyalizasyon süreçleri, biyolojik farklılıklar, aileye karşı yükümlülükleri gibi nedenlerle erkeklerden daha farklı değerlere sahip olduklarını öne sürmektedir. Dolayısıyla değerlerdeki bu farklılıklar dış politika hakkındaki tutumlarda da farklılaşmaya yol açacaktır. Togeby, kadınların siyasi hayata katılımının ve sahip oldukları siyasal ideolojinin de bu farklılıkları arttıran ve azaltan faktörler olarak devreye gireceğini öne sürmektedir. Togeby'nin kendi çalışması bu beklentileri doğrulamış ve “Cinsiyet Uçurumu” kavramının dış politika tutumlarında da geçerli olduğunu göstermiştir.³⁴ Daha sonra yapılan yürütülen çok sayıda çalışma Togeby'nin bulgularını doğrulamıştır. Örneğin Pew Global'ın yakın tarihli bir çalışması hemen her konuda kadın ve erkekler arasında yüz üzerinden 30 puana ulaşan farklar olduğunu ortaya çıkarmıştır.³⁵

Siyasal tutumlar söz konusu olduğunda farklı kuşaklar arasında önemli farklılıklar olması beklenmelidir. Özellikle de Ronald Ingelhart'ın ve Russel Dalton'ın çeşitli çalışmalarında belirttikleri üzere bireylerin değerlerinin oluşumunda sosyalleşmelerini tamamladıkları dönemin etkisi büyüktür. Dolayısıyla, sosyalleşmesini bolluk döneminde tamamlayan bir bireyin, kaynakların kıt bulunduğu bir yokluk döneminde tamamlayan

34 Lise Togeby, “The Gender Gap in Foreign Policy Attitudes”, *Journal of Peace Research*, 1994, Cilt 31, No.4, 1994, s.375–392.

35 “Global Opinion of Obama Slips, International Policies Faulted”, Temmuz 2012 <http://www.pewglobal.org/2012/06/13/chapter-1-views-of-the-u-s-and-american-foreign-policy-4/> (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

bir bireyden daha farklı değerlere sahip olması beklenmektedir.³⁶ Ebeveyn ve çocuğun değerleri arasındaki bu farklılık, dış politika konusundaki tutumlara da yansıtılabilecektir. Yine Pew Global tarafından yapılan bir kamuoyu araştırması 18–30 yaş arasındaki gençlerin ebeveynlerinden daha liberal dış politika görüşlerine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.³⁷

Son olarak çok değişkenli analizde kullanacağımız bir başka değişken de bireylerin kendilerinin ve ebeveynlerinin eğitim düzeyleridir. Öncelikle daha önce bahsetmiş olduğumuz Ingelhart'ın “sosyalizasyon” hipotezi, daha yüksek eğitim alan bireylerin daha fazla bilişsel hareketliliğe sahip oldukları da öne sürmektedir. Daha yüksek bilişsel hareketlilik, hem genel olarak değerlerin, hem de dış politika tutumlarının farklılaşmasına yol açabilecektir.³⁸ Ebeveynlerin eğitim düzeyi de ait olunan sosyoekonomik sınıfın önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Daha yüksek eğitime sahip ebeveynler bireylerin sosyalizasyon süreçlerinin daha farklı olmasını sağlayacaktır.³⁹ Türkiye özelinde eğitimin bireylerin oy tercihlerini etkilediklerini bilmekteyiz. Aynı etkinin dış politika konularında etkili olabilmesi mümkün olabilir.⁴⁰

Bulgular

Çalışmanın bundan sonraki bölümünün amacı tanımladığımız ana hipotezi ve alternatif iki hipotezi eldeki veri setini kullanarak görgül olarak test etmektir.

Anket Çalışmasının Yöntemi ve Örneklemi

Araştırma çalışması 11–20 Şubat tarihleri arasında Türkiye seçmen nüfusunu temsil eden 1046 kişiyle 18 ilin mahalle ve köylerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma soru formu ülkenin genel gidişatı hakkındaki algılar, oy verme davranışları ve dış politika tutumlarının yanı sıra genel olarak İsrail-Filistin çatışması ve özel olarak da “Davos Krizi” hakkında bazı sorular içermektedir. Çalışmanın örnekleme çok aşamalı katmanlı rastsal örnekleme yöntemi olarak tanımlanmıştır ve bu büyüklükte bir örnekleme basit rastsal örnekleme yöntemiyle ulaşılsaydı hata payı yüzde 95 güvenilirlik düzeyinde artı eksi yüzde 3 olacaktı.⁴¹

36 Ronald Ingelhart ve Christian Welzel, *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge University Press, 2005; Ronald Ingelhart, *Modernization and Postmodernization*, Princeton University Press, 1997; Russel J. Dalton, “Citizen Attitudes and Political Behavior”, *Comparative Political Studies*, Cilt 33, No.6–7, 2000, s.912–940.

37 “66% vs. 41%-The Generation Gap on Foreign Policy and National Security Issues”, <http://pewresearch.org/databank/dailynumber/?NumberID=1365>, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

38 Ingelhart, *Modernization and Postmodernization*.

39 Ole Holsti, *Public Opinion and American Foreign Policy*, University of Michigan, 2004.

40 Ersin Kalaycıoğlu, “Elections and Party Preferences in Turkey”, *Comparative Political Studies*, Cilt 27, No.3, 1994, s.402–424.

41 Anket çalışması Türkiye'nin kentsel ve kırsal kesimlerinde yaşayan 18 yaş üstü kişileri temsil eden bir örnekleme İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Tekirdağ, Manisa, Antalya, Adana, Konya, Kayseri, Zonguldak, Samsun, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır ve Gaziantep illerinin merkez ve çevre ilçelerindeki mahalle ve köylerde gerçekleştirilmiştir. Örnekleme İstanbul, Ankara, İzmir illeri kendi kendini temsil eden birimler olarak tanımlanmışken, İstanbul haricindeki 11 İBBS bölgesi katman olarak kullanılmıştır.

Davos Krizi Hakkında Algı ve Tutumlar

Araştırma kapsamında “Davos Krizi” hakkında sorulan ilk soru şu şekildedir: “Geçen haftalarda Başbakan Erdoğan Davos’ta yapılan bir paneli terk etti. Sizce bu davranışı doğru muydu, yanlış mıydı?”. Araştırma katılanlar soruya dörtlü bir cetvel üzerinden yanıt vermişlerdir.

Tablo 1: Davos Krizi Hakkında Algılar ve Siyasi Parti Tercihleri⁴²

	AKP	CHP	DTP	MHP	Diğer	FY/CY	Genel
Erdoğan’ın yaptığı TAMAMEN doğruyd	% 85,4	% 37,6	% 35,3	% 48,3	% 47,4	% 54,2	% 59,8
Erdoğan’ın yaptığı KISMEN doğruyd	% 7,7	% 23,5	% 15,7	% 26,7	% 26,3	% 21,9	% 17,8
Erdoğan’ın yaptığı KISMEN yanlıştı	% 1,3	% 10,3	% 9,8	% 10,0	% 7,4	% 4,2	% 5,6
Erdoğan’ın yaptığı TAMAMEN yanlıştı	% 3,7	% 23,0	% 29,4	% 10,0	% 15,8	% 6,8	% 11,2
Fikri Yok / Bilmiyor	% 1,9	% 5,6	% 9,8	% 5,0	% 3,2	% 13,0	% 5,5
Kişi Sayısı	376	213	51	120	95	191	1046

Tablo 1’de a görüldüğü üzere görüşülen kişilerin yüzde 78’i Erdoğan’ın davranışını “doğru” bulmaktadır. Yanlış bulanların oranıysa yüzde 17 civarında kalmıştır. Bu oranlar yukarıda söz edilen Metropoll araştırmasının sonuçlarına da yakındır. Yüzde 6’lık bir kesim bu konuda herhangi bir görüş belirtmemiştir.

Bununla birlikte farklı siyasi partilere oy veren kişilerin Erdoğan’ın paneli terk etmesi konusundaki algılarının da farklılaştığını görmektedir. AKP’ye oy verme eğilimi taşıyanların yüzde 93’ü bu davranışı doğru bulmaktadır. CHP seçmenlerinde bu oran yüzde 60 civarındayken, DTP’de yüzde 50, MHP seçmenlerindeyse yüzde 75 civarındadır. En yüksek oranda olumsuz algıya CHP (yüzde 33) ve DTP (yüzde 40) seçmenlerinde karşılaşmaktayız. Bu sonuçlar bize bireylerin parti tercihleriyle konu hakkındaki tutumları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. İlişkinin istatistiksel olarak an-

TR4 –Doğu Marmara, TR6-Akdeniz, TR8-Batı Karadeniz ve TRC-Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden büyüklüğe orantılı rastsal örneklem yöntemiyle ikişer, diğer İBBS bölgelerinden 1’er il seçilmiştir. Seçilen illerin yine büyüklüğe orantılı rastsal örneklem yöntemiyle seçilen ilçelerinin, aynı yöntemle seçilen mahallerinde anketler yapılmıştır. Ankete katılacak bireylerin yaşadıkları hanelerin ve sokak/caddelerin seçilmesinde de Kisch yöntemi uygulanmıştır. Bütün anketler hanelerde yapılmış, sokakta ya da işyerinde anket yapılmamıştır.

42 Araştırmada sorulan soru şu şekildeydi: Geçen haftalarda Başbakan Erdoğan Davos’ta yapılan bir paneli terk etti. Sizce bu davranışı doğru muydu, yanlış mıydı? Tamamen mi doğruyd/yanlıştı, yoksa kısmen mi?”

lamlıdır ve iki değişken arasındaki ilişkinin gücünü göstererek 0 ile 1 arasında değişen Cramer's V katsayısı 0,24 gibi ortaya yakın bir büyüklüktedir.⁴³

Tablo 2: Davos Krizinin Sonuçları Hakkında Öngörüler ve Siyasi Parti Tercihleri⁴⁴

	AKP	CHP	DTP	MHP	Diğer	FY/CY	Genel
Evet, etkileyecek	% 35,9	% 56,4	% 37,4	% 49,2	% 27,4	% 37,3	% 42,4
Hayır, etkilemeyecek	% 49,2	% 32,2	% 45,1	%39,2	% 61,1	% 32,1	% 41,0
Fikri Yok / Bilmiyor	% 14,9	% 11,4	% 17,6	% 11,7	% 11,6	% 30,6	% 16,6
Kişi Sayısı	376	211	51	120	95	193	1046

“Davos Krizi” hakkındaki algıları ölçmeyi hedefleyen ikinci sorumuz Erdoğan’ın paneli terk etmesinin Türkiye-İsrail ilişkilerini kötü yönde etkileyip etkilemeyeceğidir. Alınan yanıtlar kamuoyunun bu konudaki görüşünün ayrıştığını göstermektedir. Yüzde 42’lik bir kesim bu davranış sonucunda ilişkilerin kötü yönde etkileneceği görüşüne katılırken, hemen hemen aynı büyüklükteki başka bir kesim de ilişkilerin kötü yönde etkileneceğini düşünmektedir.

Parti taraftarlığının ilişkilerin yönü üzerindeki etkisine bakıldığında, parti tabanları arasında istatistiksel anlamlılık taşıyan bir beklenti farklılığı olduğunu görmekteyiz. AKP seçmenleri arasında gelişmelerin Türkiye-İsrail ilişkilerini kötü etkilemeyeceği kanısında olanların oranı yüzde 50’ye; bu oran CHP seçmenleri arasında yüzde 32’ye inmektedir. Kötümserlerin oranıysa yüzde 56 gibi yüksek bir orandadır. İki değişken arasındaki ilişkinin gücünü gösteren Cramer’s V katsayısı 0,19’dur ve görece küçük bir ilişkiye işaret etmektedir. Bu beklentilerin, değerlendirmeye kıyasla daha az partizanlıktan etkilendiğini düşünmemize yol açmaktadır.⁴⁵

Bireylerin Erdoğan’ın paneli terk etmesi konusundaki değerlendirmelerinin Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceği üzerindeki etkisi hakkındaki beklentileriyle ilişkili olmadığını görmekteyiz. Erdoğan’ın paneli terk etmesinin doğru olduğunun düşünenlerin yüzde 40’ı bu olayın ilişkileri kötüye götüreceği görüşüne sahip çıktıkları görülmektedir. Oysa bu oran eylemi “yanlış” olarak nitelendirenler arasında yüzde 55’tir, başka bir deyişle yanlış olarak değerlendirenlerin yarısından fazlası, bu gelişmenin bedelinin ilişkilerin kötüye gitmesiyle ödeneceği kanısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan her iki

43 Tablodan yola çıkarak hesaplanan Ki-Kare katsayısı 230,6’dır. Serbestlik derecesi 20’dir ve iki değişkenin birbirinden bağımsız olma olasılığı 0’a denktir. Nominal değişkenlerde ilişki gücünü ölçmeyi sağlayan Ki-Kare bazlı Cramer’s V katsayısı 0’la 1 arasında değişmektedir. 0’ın “ilişki yokluğu” ve 1’in de “mükemmel ilişki” anlamına geldiği katsayının formülüne http://en.wikipedia.org/wiki/Cram%C3%A9r's_V adresinden ulaşılabilir.

44 Araştırmada sorulan soru şu şekildeydi: “Sizce bu davranış Türkiye-İsrail ilişkilerini kötü yönde etkileyecek mi?”

45 Tablodan yola çıkarak hesaplanan Ki-Kare katsayısı 74’dür. Serbestlik derecesi 10’dur ve iki değişkenin birbirinden bağımsız olma olasılığı 0’a denktir.

grupta da “hayır, etkilemeyecek” yanıtı verenlerin oranının yüzde 40 civarında olması, bireylerin beklentilerinin gelişme hakkında tutumlarından bağımsız olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Öte yandan Ki-Kare kullanılarak yapılan istatistiksel anlamlılık testi aradaki bağımsız olmadığını göstermekteyken, ilişkinin gücünü gösteren Cramer’s V katsayısıysa sadece 0,1’dir ve zayıf bir ilişkiye işaret etmektedir.⁴⁶

Şu ana kadar yaptığımız iki değişkenli analizler, bireylerin Davos olaylarını değerlendirmeleri konusunda partizan bakış açısı taşıdıklarını kısmen de olsa göstermektedir. Oy verme eğilimi taşınan parti, Davos konusundaki algı ve beklentileri de etkilemektedir.

Söz konusu “siyasallaşma” etkisinin büyüklüğünü ölçebilmek için bu konudaki tutumları belirleyecek diğer faktörleri de analize dâhil etmek ve bu değişkenler sabit olduğunda partizanlık etkisinin ne derece olduğunu hesaplayabilmek gerekmektedir. Bu amaçla çalışmanın ilerleyen bölümlerinde araştırma kapsamında sorulan sorulardan yola çıkarak hesapta tutulması gereken diğer değişkenlerin de dahil edilmesiyle çok değişkenli analizler yapılacaktır.

“Davos Krizi” Konusundaki Algıların Belirleyicileri

Demografik Değişkenler

“Davos Krizi” konusundaki algıların olası belirleyicileri olarak modele dahil edilecek değişken gruplarının birincisini demografik değişkenler oluşturmaktadır. Kullanılacak demografik değişkenler ve bu değişkenlerin betimleyici istatistikleri ek bölümündeki tabloda sergilenmektedir. Demografik değişkenler çok değişkenli modellerde kullanacağımız diğer değişkenlerinin etkilerini kontrol etmek amacıyla kullanılacaktır.

Tabloda sergilenen istatistiklere göre, araştırma çalışmasına katılanların yarısı erkek, yarısı kadındır. Yaş ortalaması 38’dir. Örneklemde üniversite ve üstü eğitimlilerin oranı yüzde 11, lise mezunlarının oranı yüzde 26’dır. Ortaokul ve ilköğretim mezunlarının toplamı yüzde 54 iken; yüzde 10’a yaklaşan bir kesimse ya okuma yazma bilmemektedir ya da herhangi bir okul mezunu değildir.

Sosyoekonomik statünün bir göstergesi olarak görüşülen kişilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyi de analize katılmıştır. 1’den 6’ya kadar artarak giden ölçekte belirlenen ebeveynlerin eğitim düzeyi, faktör analizi kullanılarak tek bir değişkene indirilmiştir. Ebeveyn eğitiminin derecesini gösteren, -3 ile 3 arasında değişen bu değişkenin ortalaması 0, standart sapmasıysa 1’dir⁴⁷.

46 Tablodan yola çıkarak hesaplanan Ki-Kare katsayısı 191,2’dir. Serbestlik derecesi 8’dir ve iki değişkenin birbirinden bağımsız olma olasılığı 0’a denktir.

47 Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin 1 ile 6 arasında değişen değerlerinin faktör analizi Temel Bileşenler yöntemi kullanılarak yapılmış ve toplam varyansın yüzde 89’unu açıklayan tek bir faktör elde edilmiştir.

İsrail-Filistin Çatışmasıyla İlgili Algular

Araştırma çalışması konumuzu doğrudan ilgilendirecek bir dizi soru içermektedir. Bu sorulardan birincisinde katılımcıların İsrail-Filistin çatışmasıyla ilgili algıları sorulmuştur.⁴⁸

Katılımcıların yüzde 79'u bölgede yaşananlardan İsrail'in daha fazla sorumlu olduğu kanısındadır. Filistin'in sorumluluk taşıdığını düşünenlerin oranı yüzde 9'dur. Anket sırasında okunmayan "her ikisi de" ve "hiçbiri" yanıtlarının toplamı yüzde 8,3'tür. Bu kadar yüksek bir oranın 2008 yılı sonundaki Gazze Saldırısı'na verilen tepkilerden kaynaklandığını öne sürmek mümkün olabilir. *Pew Global*'in 2004 yılında yürütmüş olduğu anket çalışması sonuçlarına göre Türk kamuoyunun yüzde 63'ü İsrail-Filistin çatışmasında Filistin'in tarafının tutulması gerektiğini söylemektedir.⁴⁹ *World Public Opinion Network*'ün 2008 yılındaki çalışması, Türk kamuoyunun yüzde 42'sinin çatışmada Filistin'in tarafının tutulmasını savunduğunu göstermektedir. İsrail'in tarafının tutulmasını söyleyenlerin oranıysa sadece yüzde 4'tür.⁵⁰ Dolayısıyla bu iki sonuçtan, Türkiye'de zaten Filistin taraftarı eğilime sahip olanların oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Gazze Saldırısı'nın bu antipati üzerindeki etkisini niceliksel olarak ölçmemiz mümkün değildir.

Aynı çerçevede, katılımcıların Türkiye-İsrail ilişkileri hakkındaki görüşleri de sorulmuştur. İlişkileri tanımlayacak iki cümle kurulmuş ve bu cümlelerden hangisinin katılımcının görüşüne daha yakın olduğu sorgulanmıştır.⁵¹ Görüşülenlerin yüzde 72'si İsrail'in "Türkiye'nin önemli düşmanlarından biri" olduğu görüşüne katılırken, bu ülkenin uluslararası konularda Türkiye'nin önemli bir destekçisi olduğu görüşü ise yüzde 13 oranında destek almıştır. Biraz önce tartıştığımız nedensellik sorunu yine önümüzde çıkmaktadır. Acaba bu görüş Gazze olayları ve sonrasında artmış mıdır, yoksa daha öncesinde de bu algı bulunmakta mıdır? Bu soruyu doğrudan yanıtlayabileceğimiz bir veri bulunmamakla birlikte, "Gazze Saldırısı" ve "Davos Krizi"nin etkisini dolaylı olarak ölçebileceğimiz verilere sahibiz.⁵²

48 Araştırma çalışmasında sorulan soru şu şekildedir: "Genel olarak düşündüğünüze İsrail-Filistin çatışması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bölgeden yaşananlardan İsrail mi yoksa Filistin mi sorumludur?"

49 "A Year After Irak War", *Pew Research Center*, <http://www.pewglobal.org/2004/03/16/survey-report/> (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).

50 "World Public Opinion on the Israeli-Palestinian Conflict", 1 Temmuz 2008, http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/jul08/WPO_IsPal_Jul08_packet.pdf.

51 Araştırmada sorulan soru şu şekilde tasarlanmıştır. "Şimdi size Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkileri tanımlayabilecek iki cümle okuyacağım: A) İsrail uluslararası konularda Türkiye'nin önemli bir destekçisidir ve B) İsrail Türkiye'nin önemli düşmanlarından biridir. Bu görüşlerden hangisi sizin görüşünüzde daha yakındır"

52 İki değişken arasındaki nedenselliği ölçebilmek amacıyla karşılıklı ilişkileri gösteren analizler yapılmıştır. Her bir değişkenin diğer değişken üzerinde yüzde 6'dan yüksek bir açıklayıcılık gücü taşıması nedensellik konusunda fikir vermese de ilişkinin gücünün analizleri bozacak kadar büyük olmadığı sonucunu çıkarmamıza yol açmıştır. Yine de iki değişken arasındaki nedensellik soru işareti olarak akılda tutulmalıdır.

Aynı araştırma kapsamında “Türkiye’nin en büyük düşmanı kimdir?” sorusunu açık uçlu olarak yönelttiğimizde yüzde 16’lık bir kesim İsrail yanıtını vermiştir. Birinci sırada yüzde 44’lük bir oranla ABD gelmektedir. Aynı soru, 2005 yılında, yine Türkiye’yi temsil eden bir örnekleme sorulduğunda yine birinci sırada yüzde 42’lik bir oranla ABD yanıtı alınmıştır ancak ikinci sırada yüzde 12’lik bir oranla Yunanistan gelmektedir ve İsrail’in oranı kayda değmeyecek kadar azdır. Bu nedenle aradaki artışın konjonktürel olduğunu ileri sürebiliriz.

BBC Globescan çalışması Türkiye’de İsrail algısının zamansal dağılımı hakkında bize vermektedir. 2008 yılında Türkiye’de İsrail’in dünya üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 11, tam aksi görüşte olanların oranıysa yüzde 78’dir. 2009 yılında bu oran sırasıyla yüzde 10 ve yüzde 70, 2010 yılında, “Gazze Saldırısı” ve “Davos Krizi” sonrasında yüzde 6’ya karşı yüzde 77 ve 2011 yılında Mavi Marmara’nın izleri henüz tazeyken yüzde 9 ve yüzde 77’dir. Başka bir deyişle 2008–2011 arasında çok sayıda gelişme olmasına karşın, Türkiye’de İsrail hakkında olumlu görüşlere sahip olanların oranı yüzde 6 ile yüzde 11 arasında değişmektedir. Biraz önce söz konusu olan konjonktürel etkinimin 2009’daki 5 puanlık düşüşte görülebildiğini söyleyebiliriz. Ancak orta ve uzun vadede bu dalgalanma kalıcı olmamıştır.⁵³ Çok değişkenli analizler kısmında kullanabilmek amacıyla bu iki soruya verilen yanıtlar bağımsız değişken olarak kullanılacaktır.

Çalışmanın esas sorusu olan “siyasallaşma” hipotezini test edebilmek amacıyla bireylerin “önümüzdeki Pazar bir seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz?” sorusuna verdikleri yanıttan yola çıkarak tanımlanan siyasal parti tercihleri de analizde kullanılacaktır.

Çok Değişkenli Analizler

Türk kamuoyunun “Davos Krizi” hakkındaki değerlendirmesi ve sonrasındaki gelişmeler hakkındaki beklentilerinin belirleyicilerini keşfetmek amacıyla bir dizi çok değişkenli analiz yapılacaktır. Bu aşamada kullanacağımız ilk değişken bireylerin Davos Krizi’nde Erdoğan’ın davranışı konusundaki tutumlarıdır. “Tamamen doğrudu” ve “tamamen yanlış” yanıtları arasında 4’lü bir ölçekte ölçülen bu tutum sıralı bir değişken olduğundan çok değişkenli analiz yöntemlerinden Sıralı Regresyon yöntemi kullanılacaktır.⁵⁴ Bu soruya yanıt vermeyen yüzde 5,5’lik kesim analiz dışı bırakılmıştır.

53 “Global Views of United States Improve While Other Countries Decline”, *BBC World News*, 18 Nisan 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/160410bbcwsppoll.pdf>; “Backgrounder: Country-by-Country Results”, *BBC World News*, http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2011/03_march/07/poll.pdf, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Views of China and Russia Decline in Global Poll”, *BBC World News*, Ocak 2009, http://www.globescan.com/news_archives/bbcntryview09/backgrounder.html, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012); “Global Views of USA Improve”, *BBC World News*, 2 Nisan 2008, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/02_04_08_globalview.pdf, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

54 Sıralı regresyon (*ordinal regression*) yöntemi bağımlı değişkenin sıralı olduğu durumlarda kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Yöntem hakkında daha detaylı bilgi için Ann A. Connell, *Logistic Regression Models for Ordinal Response Variables*, SAGE Publications, 2006.

Tablo 3: Davos Krizi Algısının Belirleyicileri (Sıralı Regresyon Sonuçları)⁵⁵

		Katsayı	Anl.	Katsayı	Anl.	Katsayı	Anl.
Eşik (Onaylıyorum)	1	-3,37	0,00	-2,61	0,00	-2,24	0,00
	2	-2,88	0,00	-2,12	0,00	-1,71	0,00
	3	-1,86	0,00	-1,12	0,01	-0,59	0,19
Demografik Değişkenler							
Yaş		-0,02	0,00	-0,03	0,00	-0,02	0,00
Eğitim		-0,18	0,01	-0,14	0,05	-0,05	0,48
Ailenin Eğitimi		-0,19	0,01	-0,18	0,03	-0,09	0,29
Cinsiyet	Erkek	0,13	0,33	0,12	0,42	0,09	0,59
	Kadın	0,00		0,00			
İsrail'le İlişkiler							
Çatışmadan Sorumluluk	İsrail			1,01	0,00	0,80	0,00
	Filistin			0,90	0,01	0,75	0,03
	İkisi de			0,00		0,00	
İsrail ...Türkiye'nin	Destekçisidir			-0,65	0,00	-0,80	0,00
	Düşmanıdır			0,00		0,00	
Siyasal Değişkenler							
Oy Verilecek Parti	AKP					1,74	0,00
	CHP					-0,66	0,00
	BDP					0,05	0,94
	MHP					-0,14	0,58
Nagelkerke Pseudo R-Kare		0,03		0,09		0,24	
N		954		808		808	

Sıralı regresyon analizinde bağımlı değişken azdan çoğa doğru artmaktadır. Yukarıdaki tabloda yer alan eşik değerleri, kategoriler arasındaki geçişliliği göstermektedir. Birinci modeldeki -3,4, 1'den (tamamen yanlış) 2'ye (kısmen yanlış) geçiş için eşiği göstermektedir. Keza -2,9 2'den 3'e ve -1,8 de 3'ten 4'e yani "tamamen doğruydu" değerine geçiş göstermektedir.

Bağımsız değişkenlere gelince, katsayılar o değişken 1 birim değiştiğinde, örneğin yaş bir yıl arttığında, bağımlı değişken değerinin 0,02 birim azaldığını göstermektedir. Bireyin aldığı eğitim bir kademe arttıkça, bağımlı değişken 0,02 birim azalmaktadır, yani eğitim düzeyiyle bağımlı değişken arasındaki ilişki negatiftir. Anlamlılık sütununda yer alan değerler de, hesaplanan katsayının 0'a eşit olma olasılığı göstermektedir.

55 Bağımlı değişken "Erdoğan'ın davranışı doğru bulma" konusundaki görüşler, dörtlü ölçek.

Konvansiyonel olarak bu olasılık 0,1'den yüksekse, katsayının istatistiksel olarak 0'dan farklı olmadığı, yani "anlamsız" olduğu düşünülür. Yukarıdaki örnekte, erkeklerin skoru kadınlardan 0,13 puan yüksektir ancak bu katsayının anlamlılığı 0,33 olduğundan, istatistiksel olarak 0'dan farklı değildir. Başka bir deyişle bu konuda erkeklerle kadınlar arasında fark bulunmamaktadır.

Bu çerçeveden yaklaştığımızda, birinci model Başbakan Erdoğan'ın tavrı hakkındaki tutumlar üzerinde belli başlı demografik değişkenlerin etkisini göstermektedir. Bu modele göre yaş ilerledikçe olumlu tavır oranı azalmaktadır. Keza eğitim derecesi yükseldikçe de olumlu tavır sahibi olanların oranı azalmaktadır. Sosyoekonomik statünün temsilcisi olan kullandığımız ebeveynlerin eğitim düzeyi de arttıkça destek verme oranı azalmaktadır. Erkeklerin daha fazla olumlu tavıra sahip oldukları görülsede, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu açıdan Erdoğan'ın çıkışının daha çok gençler, daha düşük eğitimliler ve daha düşük sosyoekonomik statüye sahip olanlar arasında daha fazla destek aldığını söyleyebiliriz.

Bireylerin bu konudaki tutumlarını açıklamak için sadece başlıca demografik değişkenlere dayanarak kurulan model toplam varyansın yaklaşık yüzde 3'ünü açıklamaktadır (Nagelgerke's R-Kare: 0,03).

İkinci modele, birinci modeldeki demografik değişkenlerin yanısıra İsrail'le ilişkilerin değerlendirilmesi de dahil edilmiştir. Kuramsal beklentimiz Erdoğan'ın çıkışına genel olarak İsrail karşıtı tutum sahiplerinin daha fazla destek vermeleridir. Keza, İsrail-Filistin çatışmasında kendisini Filistin'e daha yakın hissedenlerin de daha olumlu tutum sahibi olmaları beklenmektedir.

Yeni değişkenlerin eklendiği ikinci modelde yaşın ve eğitimin negatif etkisi yine görülmektedir. Daha yaşlılar ve daha fazla eğitimliler arasında "Davos Krizi"nde Erdoğan'a destek verenlerin oranı daha düşüktür. Buna ek olarak ebeveynleri daha yüksek eğitim almış kişilerin bu çıkışı desteklememe eğilimleri devam etmektedir.

Modelimiz, bireylerin İsrail-Filistin çatışması konusundaki algılarının bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bir kişi eğer bu çatışmada İsrail'in sorumlu taraf olduğu kanıdaysa, bu kişinin Erdoğan'ın çıkışını destekleme eğilimi az da olsa artmaktadır.

Öte yandan İsrail-Türkiye ilişkileri konusundaki algıların etkisi beklediğimiz yöndedir. İsrail'in uluslararası alanda Türkiye'nin destekçisi olduğunu düşünenler, Erdoğan'ın tavrı karşısında daha olumsuz tutum sahibidirler. Ancak buradaki nedensel ilişki muğlâklığını korumaktadır.

İsrail hakkındaki algıların modele eklenmesi, ikinci modelin açıklayıcılık gücünü 0,06 puan arttırarak 0,09'a yükseltmiştir. Bu açıdan eklenen değişkenler modelin açıklayıcılığına katkıda bulunmuşlardır.

Üçüncü ve son modeldeyse daha önceki modellere bireylerin oy verme eğilimi taşıdıkları siyasi partiler de eklenmiştir. Beklentimiz, diğer değişkenler sabit olduğunda dahi parti tabanları arasında kayda değer farklar olmasıdır.

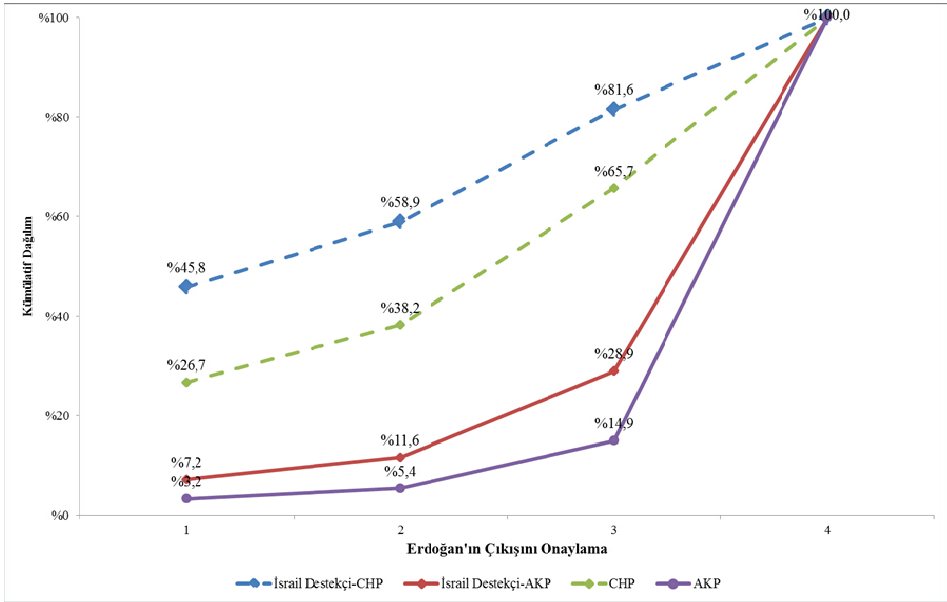
Yine demografik değişkenlerle başlayacak olursak yaşın algı üzerindeki negatif etkisi anlamlılığını korurken, diğer demografik değişkenlerin etkisi bulunmamaktadır. Parti tercihi değişkenlerinin eklenmesi eğitimin ve sosyoekonomik düzeyin dolaylı göstergesi olan ebeveyn eğitiminin etkisini istatistiksel olarak anlamsız hale getirmiştir.

Parti tercihleri açısından kontrol edildiğinde dahi, İsrail-Filistin çatışması konusundaki algıların Erdoğan'ın tavrını destekleme üzerindeki olumlu etkisi gözlenmeye devam etmektedir, hatta katsayıların gücü artmıştır.

Bir önceki modele paralel olarak İsrail'in Türkiye'nin uluslararası alanda bir destekçisi olduğunu düşünenlerin Erdoğan'ın çıkışına karşı daha olumsuz yaklaşıtlarını görmekteyiz. Siyasi parti tercihi değişkenlerinin eklenmesi bu değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini arttırmıştır.

Yeni eklediğimiz siyasi parti tercihi değişkenleri, yaşananların değerlendirilmesi konusunda en azından AKP ve CHP tabanları arasında kayda değer bir fark olduğunu göstermektedir. Aynı özelliklere sahip iki seçmenden biri AKP'ye oy verme eğilimini taşıyorsa, bu kişinin Erdoğan'ın çıkışına 4 üzerinden 1,71 puan (başka bir deyişle yüzde 42) daha fazla destek vermesi beklenmektedir. Oysa bu kişi CHP'ye oy verme eğilimi taşıyorsa, diğer seçmenlerden 0,85 puan (yüzde 17) daha az destekleyeceğini öngörebilirdik. BDP ve MHP katsayılarının istatistiksel anlamlılık taşıması bu parti seçmenlerinin diğer seçmenlerden farklı olmadıklarını söylememizi sağlamaktadır.

Siyasi parti değişkenlerini de eklediğimiz üçüncü modelin gösterdiği sonuçlar, siyasi parti tabanları konusunda bir ayrışma olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öngördüğümüz üzere seçmenler uluslararası ilişkiler alanındaki gelişmeleri partizan filtreler kullanarak değerlendirmekte ve destekledikleri partinin aldığı pozisyon üzerinden kendilerini konumlamaktadır. Modelin de ortaya koyduğu üzere diğer değerler aynı kalsa dahi, bir AKP seçmeni CHP seçmenine kıyasla Erdoğan'ın çıkışını daha olumlu değerlendirme eğilimi taşıyacaktır.

Şekil 1: Erdoğan'ın Çıkışı Hakkındaki Değerlendirmeler (Sıralı Regresyon Tahminleri, Kümülatif Dağılım)

Yukarıda yer alan grafik sonuçların biraz daha kolayla anlaşılması için hazırlanmıştır. Her çizgi, ortalama bir seçmenin (39 yaşında, ortaokul mezunu, erkek) Erdoğan'ın çıkışı hakkındaki değerlendirmesini göstermektedir. Grafikte değiştirilen değerler sadece parti tercihi ve İsrail'in Türkiye'nin destekçisi olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlardır ve her çizgi bu iki değer değiştirilerek yapılan tahminlerin kümülatif dağılımını göstermektedir. Her bir nokta, o değer ve öncesinin toplam dağılım içerisindeki oranını göstermektedir.

Örneğin CHP seçmenlerinin arasında Erdoğan'ın çıkışını "tamamen olumsuz" bulanların oranı yüzde 27'dir. Bu kesime "kısmen olumsuz" olanların da oranını eklediğimizde bu oran yüzde 38'e çıkmaktadır.

AKP seçmenlerine baktığımızdaysa Erdoğan'ın çıkışının "tamamen olumsuz" olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 3; "kısmen olumsuz" yanıtı eklendiğindeyse yüzde 5'tir. CHP seçmenleriyle arada bulunan sırasıyla yüzde 23,5 ve yüzde 32'lik farklar; tutumlar üzerindeki partizan farkları göstermektedir.

Eğer odaklandığımız kitle İsrail'in Türkiye'nin uluslararası alanda destekçisi olduğunu düşünen AKP seçmenleri olsaydı, modelimiz bu kişilerin arasında Erdoğan'ın çıkışını "kesinlikle olumsuz" bulanların oranının yüzde 7 olacağını söyleyecekti. "Kısmen olumsuz" yanıtını da eklediğimizde bu oran yüzde 12'ye çıkacaktı. Dolayısıyla kümülatif dağılımlar arasındaki farklara baktığımızda gözlemlediğimiz yüzde 39 ve 47'lik farklar; İsrail'in Türkiye'nin destekçisi olduğunu düşünen kişiler arasında dahi Erdoğan'ın çıkışını destekleme konusunda partizan farkları göstermektedir.

CHP seçmenleri arasında İsrail'in Türkiye'nin destekçisi olduğunu düşünenlerle, düşünmeyenler arasındaki "tamamen olumsuz" yanıtındaki yüzde 19,1 ve "kısmen olumsuz" yanıtı da eklendiğindeki yüzde 20,7'lik farklar, İsrail konusundaki algıların partizanlık kontrol edildiğindeki etkisini göstermektedir. Bu oranlar AKP seçmenleri arasında sırasıyla yüzde 4 ve yüzde 6'dır. Dolayısıyla İsrail hakkındaki genel algıların olumlu ya da olumsuz olması CHP tabanında AKP tabanına göre çok daha fazladır.

Sıralı regresyon yönteminin karmaşık sonuçlarını daha kolayca yorumlayabilmek için hazırladığımız grafik AKP ve CHP seçmenleri arasındaki partizan farkların göz ardı edilemeyecek kadar yüksek olduğuna işaret etmektedir. Partizan farklar sadece kanaatleri değil, İsrail hakkındaki algıların genel kanaatler üzerindeki etkisini de etkileyebilmektedir.

Tablo 4: Davos Krizi'nin Sonuçları Hakkındaki Beklentilerin Belirleyicileri (Lojistik Regresyon Sonuçları)⁵⁶

		Katsayı	Anlamlılık	Exp(B)
Sabit		0,74	0,15	2,10
Demografik Değişkenler				
Yaş		-0,01	0,08	0,99
Eğitim		-0,03	0,68	0,97
Ailenin Eğitimi		0,03	0,75	1,03
Cinsiyet	Erkek	-0,23	0,13	0,80
	Kadın			
İsrail'le İlişkiler				
Çatışmadan Sorumluluk	İsrail	-0,12	0,68	0,89
	Filistin	-0,07	0,85	0,93
	İkisi de			
İsrail Uluslararası Alanda Türkiye'nin	Destekçisidir	-0,73	0,00	0,48
	Düşmanıdır			
Siyasal Değişkenler				
Oy Verilecek Parti	AKP	0,09	0,62	1,09
	CHP	0,87	0,00	2,38
	BDP	-0,82	0,29	0,44
	MHP	0,40	0,11	1,50
Erdoğan'ın Çıkışına Destek		-0,13	0,10	0,88
Nagelkerke Pseudo R-Kare	0,07			
N	812			

Erdoğan'ın Davos'taki çıkışının en önemli belirleyicilerinin siyasi parti tercihleri ve İsrail hakkındaki değerlendirmeler olduğunu görmüştük. Bu durumun Davos Krizi'nin sonuçları konusundaki beklentiler için de geçerli olup olmadığını anlamak için bağımlı değişkenin bireylerin Davos Krizinin sonuçlarının kötüye gidip gitmeyeceği konusundaki algıları olduğu bir model de oluşturulmuştur. Bu modelde bağımlı değişken bir katılımcının Davos Krizi sonrasında ilişkilerin kötüye gideceği konusundaki algısıdır. Bağımlı değişkenin sadece iki kategoriden oluştuğu durumlarda tercih edilen lojistik regresyon yöntemini kullanarak yapılan çok değişkenli analizin sonuçları yukarıda yer almaktadır.⁵⁷

56 Bağımlı değişken Davos krizi sonucunda Türkiye-İsrail ilişkilerinin kötüye gideceğine inanç. Kötüye gider=1, diğer yanıtlar=0.

57 Bağımlı değişkenin ikili (binary) olduğu durumlarda uygulanan lojistik regresyon yöntemi için Fred C. Pampel, *Logistic Regression: A Primer*, Sage Publications, 2000.

Modelde basit demografik değişkenler, İsrail’le ilişkilerin değerlendirmesi ve siyasi parti tercihleri bulunmaktadır. Bu değişkenlerin yanı sıra Erdoğan’ın davranışına desteğin de sonuçlar hakkındaki beklentileri etkileyebileceği düşüncesiyle modele alınmasına karar verilmiştir.

Modelin katsayılarının yorumlanması sıralı regresyon yönteminden biraz daha farklılık taşımaktadır ve yorumlanırken katsayılardan çok en son sütunda yer alan üssel katsayılara odaklanılması önerilmektedir. Bu katsayı bağımsız değişkendir bir birim değişiminin, bağımlı değişkendirki olasılıksal artışı göstermektedir. Örneğin, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, ailenin eğitim düzeyindeki 1 puanlık artış, diğer değişkenler aynıken bir bireyin Davos Krizi’nin Türkiye-İsrail ilişkilerini kötü etkileyeceği görüşüne sahip olma olasılığını yüzde 4 (1,04-1) arttırmaktadır. Daha eğitimli kişiler daha fazla kaygılanmaktadır.

Yukarıdaki modelde görüldüğü üzere az sayıda değişken istatistiksel anlamlılık taşımaktadır. Demografik değişkenler arasında anlamlılık taşıyan tek değişken yaştır. Bireyin yaşı bir puan arttığında İsrail’le ilişkilerin kötüye gideceği konusunda kaygılı olma olasılığı yüzde 1 azalmaktadır. Keza, istatistiksel anlamlılığı sınırda olsa da, erkeklerin kadınlardan yüzde 21 (1-0,79) oranında daha az kaygılı olma olasılığı taşıdıklarını söyleyebiliriz. Yaşlılar ve erkekler Erdoğan’ın çıkışının ilişkiler üzerindeki etkisi konusunda daha az kaygılıdır.

İsrail’in uluslararası alanda Türkiye’nin destekçisi olduğunu düşünen bir kişinin Erdoğan’ın çıkışının olumsuz sonuçları hakkında kaygılanma olasılığı; karşıt görüşe sahip aynı özelliklerdeki bir kişinin kaygılanma olasılığından yüzde 52 daha azdır (1-0,48).

Bir önceki analize paralel olarak, parti tabanları arasında da farklar görülmektedir. Diğer değişkenler sabitken, bir birey CHP’ye oy verme eğilimi taşıyorsa onun Davos Krizi sonucunda Türkiye-İsrail ilişkilerinin kötüye gideceğini düşünme olasılığı diğer parti seçmenlerine göre yüzde 138 daha fazladır. Eğer bu birey MHP’ye oy verdiğini söylüyorsa, kaygı duyma olasılığı bu kez yüzde 50 daha fazladır. AKP tabanı diğer parti seçmenlerinden farklı bir duruş sergilemezken; CHP ve MHP’lilerin daha kaygılı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Son olarak, bireylerin Erdoğan’ın Davos’ta yaptığı çıkışa verdikleri destekle bu olay sonucunda ilişkilerin kötüye gideceği konusunda algı sahibi olma eğilimleri arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bir birey Erdoğan’ın çıkışına bir puan daha fazla destek veriyorsa; o bireyin çıkışın olumsuz sonuçlarından kaygılanma eğilimi yüzde 12 (1-0,88) azalmaktadır.

Modelin açıklayıcılık gücünü gösteren katsayının 0,07’de kalması, bu konudaki tutumları belirleyen ama modelin dışında bıraktığımız faktörlerin etkisinin azımsanmayacak boyutta olduğunu göstermektedir.

Lojistik regresyon sonuçlarını özetleyerek değerlendirdiğimizde bu konuda demografik farklılıkların sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Modele dâhil ettiğimiz yaş, cinsiyet,

eğitim ve ebeveyn eğitimi gibi faktörler bireylerin tutumlarını kestirmemize yardımcı olmamaktadır. Bununla birlikte bahsetmiş olduğumuz “siyasallaşma” hipotezinin öngördüğü şekilde bireylerin parti tercihleri bu konudaki algılarını etkilemektedir. AKP seçmenlerinin diğer parti seçmenlerinden anlamlı bir farkı bulunmazken; CHP’ye oy vermeyi tercih eden bir seçmenin Erdoğan’ın çıkışının sonuçlarından kaygılı olma olasılığı diğer parti seçmenlerin 2,5 katına yakındır. MHP’lilerin de diğer parti seçmenlerinden yüzde 50 daha fazla kaygılı olması da bireylerin dış politika gelişmelerini partizan filtrelerle değerlendirdikleri sonucunu çıkarmamızı sağlayabilir.

Sonuç

Çalışmanın başlangıcında Türkiye-İsrail ilişkilerinin kamuoyunun dış politika tutumlarının nasıl oluştuğunu anlayabilmek için iyi bir vaka olabileceğini öne sürmüştük. Doksanlı yıllar boyunca Ortadoğu’daki “batılı” iki müttefik olarak iyi ilişkiler kurabilen Türkiye ve İsrail, bugün neredeyse Ortadoğu’daki iki hasım ülke olarak algılanmaktadır. Bu değişimin nedenleri sayısız defa tartışılmışken, sonuçları özellikle de Türkiye ve İsrail kamuoylarının karşılıklı algılamaları pek fazla tartışma konusu olmamıştır. Oysa Türk hükümetinin dış politikasındaki değişimin Türk kamuoyunu nasıl biçimlendirdiği başlı başına ilginç bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Ayrıca Türkiye-İsrail ilişkileri, kamuoyu algısındaki kırılmaları da incelemek için önemli bir fırsat sunmaktadır. 2008 Gazze Saldırısı, 2009 Davos Krizi, 2010 Mavi Marmara olayı ve diğer diplomatik çatışmaların her biri kamuoyunun algısının nasıl değiştiği ya da değişmediği; kimlerin daha fazla, kimlerin daha az değiştiği konusunda çok sayıda çalışmanın konusu olabilecek neredeyse doğal deney adı verebileceğimiz gelişmelerdir.

Bu gelişmelerin incelenmesi Türk kamuoyu özelinde bireylerin algılarının nasıl oluştuğunu gösterebileceği gibi; dış politika konularında hangi verilerin kısa yol olarak kullanılabilceği ya da hangi filtrelerin gerçekliğin farklı yorumlamalarına olanak açacağı konusunda iyi bir fikir verecektir. Dış politika konularının karmaşıklığı ve sıradan insanların bilgiye erişim zorlukları göz önünde tutulursa, bu tür kısa yolların Türkiye özelinde nasıl çalıştığını gözlemek gerekmektedir.

Elimizdeki sınırlı bir veri setinden yola çıkarak incelediğimiz Türk kamuoyunun Davos Krizi hakkındaki tutumları en azından Türkiye özelinde bireylerin dış politika gelişmelerini değerlendirirken kalın siyasal filtreler kullandıkları sonucunu çıkarmamıza yol açmıştır. Yaptığımız çok değişkenli analizler bireylerin bu konudaki tutumlarının belirleyicileri arasında en önemlisinin siyasal parti tercihleri olduğunu göstermiştir. AKP seçmenleri, Davos Krizinde Erdoğan’ın çıkışını daha olumlu değerlendirirken; CHP seçmenlerinin eğilimi tam tersi yöndedir. Bireylerin İsrail hakkındaki tutumları dahi siyasal parti tercihlerinin etkisinin gölgesinde kalmaktadır.

Öte yandan, Erdoğan’ın davranışını destekleyenlerin krizin olası sonuçları hakkında bu davranışı desteklemeyenlerden daha az ya da daha fazla kaygılı olmadıkları da bizim analizlerimizden ortaya çıkmaktadır. Bireylerin Davos Krizi’nin Türkiye-İsrail

ilişkileri üzerindeki etkisi hakkındaki algıları Erdoğan'ın davranışını destekleyip desteklemelerinden çok, siyasi parti tercihleriyle ilişkilidir. Özellikle de iki muhalefet partisi CHP ve MHP seçmenlerinin ilişkilerin kötüye gideceği kaygısını açıkça daha fazla taşıdıkları görülmektedir. İsrail'e karşı tutumlar da bu kaygının önemli belirleyicilerinden biridir.

Yaptığımız analizler, Putnamcı anlamda kamuoyunun dış politika algısında önemli bir siyasallaşma etkisinin olduğuna dair ipuçları sunmaktadır. Elimizdeki veri setinin sınırlılığı, konunun kamuoyunda nasıl algılandığına dair niteliksel çalışmaların olmaması ve benzeri eksiklikler çıkarımımızı genellememizi engellemektedir. Ayrıca çalışma içerisinde bahsettiğimiz nedensellik kaygısı da akılda tutulmalıdır.

Dış politika tercihlerindeki siyasallaşma etkeni ülkenin dış politikasını doğrudan etkileyebileceği gibi, yöneticilerin kendi dış politika tercihlerinin de tabanları tarafından onaylandığı yanılışmasına kapılmalarına yol açabilir. Oysa yüksek bir siyasallaşma ortamında dış politika konularında elde edilebilecek destek ancak seçmenlerin kendi parti tercihlerinin bir yansıması olarak sınırlı kalacaktır. Söz konusu olan dış politika konularına değil; partinin genel politikalarına yönelik bir onaydan ibarettir.

Çalışmamızın Davos Krizi gibi sembolik ama karmaşık bir konuda siyasallaşmanın etkisini doğrudan gösterebilmesi açısından bir ilk adım olduğunu düşünüyoruz. Bireylerin dış politika algılarını etkileyen diğer faktörlerin de ölçülebilmesi ve siyasallaşma faktörüyle kıyaslanabilmesi daha sonra yapılacak araştırmalar açısından zenginleştirici olacaktır. Ayrıca siyasallaşma kavramının kendisi, hangi konuların hangi bağlamda daha fazla siyasallaştığı ve kimlerin partizan gözlüklere daha yatkın olduğu da ileride yanıtlanması gereken sorulardır.

Bütün bu eksikliklere karşın bireylerin dış politika gelişmelerini partizan gözlüklerle değerlendirdiklerini düşünmek; politikacıların uluslararası konulardaki tutumlarının yorumlanmasında farklı bakış açıları sağlayabilir.

Ekler

Tablo 5: Analizlerde Kullanılan Bağımsız Değişkenlerin Özetleri

Cinsiyet		Yüzde
	Erkek	49,7
	Kadın	50,3
	N=	1046
Eğitim		Yüzde
	İlköğretim altı	8,3
	İlköğretim	40,5
	Ortaokul	13,9
	Lise	25,9
	Üniversite ve üstü	10,7
	N=	1038
Yaş	Ortalama: 37,9	
	Std. Sapma: 14,4	
	N= 1038	
Ebeveyn Eğitimi	Ortalama: 0	
	Std. Sapma: 1	
	N= 1037	
İsrail Filistin Çatışmasından Kim Sorumlu?		Yüzde
	İsrail	82,3
	Filistin	9,1
	İkisi de	7,8
	Hiçbiri/Fikri yok	0,8
Türkiye İsrail İlişkilerinin Değerlendirilmesi		Yüzde
	İsrail Türkiye'nin Destekçisidir	15,0
	İsrail Türkiye'nin Düşmanıdır	85,0
	N=	888
Oy Verilecek Parti Kukla Değişkenler		Yüzde
	AKP	33,8
	CHP	18,1
	BDP	1,6
	MHP	9,9

Kaynakça

- Almond, Gabriel. *The American People and Foreign Policy*, Harcourt, Brace, 1950.
- Anderson, Chris J. "The End of Economic Voting? Contingency Dilemmas and the Limits of Democratic Accountability", *Annual Review of Political Science*, Cilt 10, 2007, s. 271–296.
- "66% vs. 41% - The Generation Gap on Foreign Policy and National Security Issues", <http://pewresearch.org/databank/dailynumber/?NumberID=1365> (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).
- Aydın, İhsan. "Sandıkları Patlatmak", <http://www.olay.com.tr/makaleler/ihsan-aydin/sandiklari-patlatmak-2194.html>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Bacık, Gökhan. "Turkish-Israeli Relations after Davos: A View from Turkey" *Insight Turkey*, Cilt 11, No.2, 2009, s.31-41.
- Bartels, Larry. "Beyond the Running Tally: Partisan Bias in Political Perceptions", *Political Behavior*, Cilt 24, No.2, 2002, s.117-150.
- "Başbakan Erdoğan Davos'u terk etti", *Sabah*, 29 Ocak 2009, <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/01/29/haber,0D22243CF16640CEBC233C07C73A2EF2.html>; (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- "Başbakan Erdoğan'a Coşkulu Karşılama", *TRT Haber*, 29 Ocak 2009, <http://www.trt.net.tr/haber/HaberDetay.aspx?HaberKodu=0450f7d4-2125-4e21-b0c4-c7800386f190> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Berinsky, Adam ve James Druckman. "Public Opinion Research and Support for the Iraq Wars", *Public Opinion Quarterly*, Cilt 71, No.1, Bahar 2007, s.126–141.
- Broeling, Tim ve Matthew Baum. "Shot by the Messenger: Partisan Cues and Public Opinion Regarding National Security and War", *Political Behavior*, Cilt 31, No.2, s.157–186.
- Bölme, Selin. "Gazze'de Katliam: Türkiye, Ortadoğu ve Filistin Sorunu", <http://www.setav.org/public/indir.aspx?yol=%2fUps%2fdosya%2f7020.pdf&baslik=Gazze%27de+Katliam%3a+T%fcrckiye%2c+Ortado%fu+ve+Filistin+Sorunu>, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).
- Caspary, William. "The 'Mood Theory': A Study of Public Opinion and Foreign Policy," *The American Political Science Review*, Cilt 64, No.2, 1970, s.536–547.
- Civaoglu, Güneri. "Mavi Marmara oyları", *Milliyet*, 10 Haziran 2010, <http://siyaset.milliyet.com.tr/mavi-marmara-oylari/guneri-civaoglu/siyaset/siyasetyazarde-tay/10.06.2010/1248931/default.htm>; (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Connell, Ann A. *Logistic Regression Models for Ordinal Response Variables*, SAGE Publications, 2006.
- Çağaptay, Soner. "İslamcılar el açıyor", *Newsweek Türkiye*, 15 Şubat 2009, <http://www.cagap-tay.com/6110/islamcilar-el-aciyor> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Çarkoğlu, Ali ve Çiğdem Kentmen. "Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership", *South European Society and Politics*, Cilt 16, No.3, 2011, s.365–379.
- Çarkoğlu, Ali. "Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership," *Turkish Studies*, Cilt 4, No.1, 2003, s.171-194
- Dalton, Russel J. "Citizen Attitudes and Political Behavior", *Comparative Political Studies*, Cilt 33 No.6–7, 2000, s.912—940.
- "Davos'tan Şişhane'ye: "Başbakan Şov" Sürecek mi?", *Bianet*, 30 Ocak 2009, <http://bianet.org/bianet/dunya/112247-davostan-sishaney-basbakan-sov-surecek-mi> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

- “Davos krizi sonrası sürpriz anket”, *HaberForm*, <http://www.haberform.com/foto-galeri/davos-krizi-sonrasi-surpriz-anket-145-p22.htm> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- “Davos zirvesinde kriz: Erdoğan paneli terk etti”, *Radikal*, 29 Ocak 2009; <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=29.1.2009&ArticleID=919232>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Drezner, Daniel. “The Realist Tradition in American Public Opinion,” *Perspectives on Politics*, Cilt 6, No.1, 2008, s.51-70
- “Erdoğan paneli terk etti”, *Hürriyet*, 29 Ocak 2009, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/Haberler.aspx?id=2065&ctarih=2009-01-29> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- “Erdoğan paneli terk etti”, *Milliyet*, 29 Ocak 2009, <http://www.milliyet.com.tr/2009/01/29/> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Evans, Peter, Harold K. Jacobson ve Robert D. Putnam. *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics*, University of California Press, 1993.
- Global Opinion of Obama Slips, International Policies Faulted”, Temmuz 2012, <http://www.pewglobal.org/2012/06/13/chapter-1-views-of-the-u-s-and-american-foreign-policy-4/> (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).
- Hatipoğlu, Emre. *Foreign Policy and Public Attitudes in Turkey: An Application of the Hierarchical Model of Attitude Constraint*, Sabancı Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Holmberg, Sören ve Henrik Oscarsson. “Party Leader Effects on the Vote”, K. Aarts, A. Blais & H. Schmitt (der.), *Political Leaders and Democratic Elections*, Oxford University Press, 2011, s.35-51.
- Holsti, Ole. “Public Opinion and Foreign Policy Challenges to the Almond-Lippman Consensus,” *International Studies Quarterly*, Cilt 36, No.4, 1992, s.439-466.
- Holsti, Ole. *Public Opinion and American Foreign Policy*, University of Michigan, 2004.
- Hurwitz, John ve Mark Peffley. “How Are Foreign Policy Attitudes Structured? A Hierarchical Model”, *American Political Science Review*, Cilt 81, No.4, 1987, s.1099-1120
- Ingelhart, Ronald ve Christian Welzel. *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge University Press, 2005.
- Ingelhart, Ronald. *Modernization and Postmodernization*, Princeton University Press, 1997.
- Jacobson, Gary. “A Tale of Two Wars: Public Opinion on the U.S. Military Interventions in Afghanistan and Iraq”, 2009. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1458041>, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).
- Kahneman, Daniel . “Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics”, *American Economic Review*, Cilt 93, No.5, 2003, s.1449-1475.
- Kalaycıoğlu, Ersin. “Elections and Party Preferences in Turkey”, *Comparative Political Studies* Cilt 27, No.3, 1994, s.402-424.
- Kalaycıoğlu, Ersin. “Public Choice and Foreign Affairs: Democracy and International Relations in Turkey”, *New Perspectives on Turkey*, No.40, 2009, s.59-83.
- Kardaş, Şaban. “Türk-İsrail Krizi: Moral Politikadan Çatışmaya”, *Görüş*, No.70, 2011, s.14.
- “Leaders of Turkey and Israel Clash at Davos Panel”, *New York Times*, 29 Ocak 2009, <http://www.nytimes.com/2009/01/30/world/europe/30clash.html>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Lippmann, Walter. *Public Opinion*, New York, Harcourt, Brace and Co., 1922.

- Övür, Mahmut. "Davos sarsıntısı yerel seçimleri etkiler mi?", *Sabah*, 31 Ocak 2009, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ovur/2009/01/31/Davos_sarsintisi_yerel_secimleri_etkiler_mi.
- Özcan, Gencer. "Kırık Bir Ortaklık Hikayesi: Türkiye-İsrail İlişkileri". *Görüş*, No.70, 2011.
- Özel, Soli. "Beyond Davos", http://www.gmfus.org/wp-content/blogs.dir/1/files_mf//galleri-es/ct_publication_attachments/OnTurkey_Ozel_BeyondDavos.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Özkök, Ertuğrul. "Gurur oyları 8 puan mı", *Hürriyet*, 3 Şubat 2009, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=10913095&cyazarid=10>; (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Pampel, Fred C. *Logistic Regression : A Primer*, Sage Publications, 2000.
- Putnam, Robert D. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games", *International Organization*, No.42, 1988, s.427-460.
- Schaffner, Brian. "Why Late Campaign News Is Likely to Have Little Effect?" http://www.huffingtonpost.com/brian-schaffner/why-late-campaign-news-is_b_2056516.html, (Erişim Tarihi 14 Kasım 2012).
- Shapiro, Robert Y. ve Bloch-Elkon Yaeli. "Political Polarization and Rational Public", <http://www.themonkeycage.org/Shapiro%2520and%2520Bloch.pdf>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Şenyuva, Özgehan. "Turkish Public Opinion and European Union Membership: The state of The Art in Public Opinion Studies in Turkey.", *Perceptions*, Cilt 11, 2006, s.19-32
- "Tarihi Tokat", *Yeni Şafak*, 29 Ocak 2009, <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=29.01.2009>.
- Tilley, James ve Sara Hobolt. "Is the Government to Blame? An Experimental Test of How Partisanship Shapes Perceptions of Performance and Responsibility", *The Journal of Politics*, Cilt 73, No.2, 2011, s.316-330.
- Togeby, Lise. "The Gender Gap in Foreign Policy Attitudes." *Journal of Peace Research*, Cilt 31, No.4, 1994, s.375-392.
- "Turkish PM Storms in Gaza Row", *BBC News*, 29 Ocak 2009; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/davos/7859417.stm>, (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- "Türkiye'de Siyasal Durum Araştırması", Metropoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar, <http://www.metropoll.com.tr/report/get/193/1> (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Ulutaş, Ufuk. "Turkey-Israel: A Fluctuating Alliance", http://setadc.org/pdfs/SETA_Policy_Brief_No_42_Turkey_Israel_Fluctuating_Ufuk_Ulutas.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).
- Yılmaz, Hakan. "Turkey, within or outside Europe? A Historical Perspective," *IMEIS ve Collingwood College seminerinde sunulan bildiri*, University of Durham, 2004.
- Zaman, Amberin. "Turkey after Davos: Risks, Opportunities, and an Unpredictable Prime Minister", http://www.gmfus.org/doc/Amberin_Analysis_Turkey_021209_final.pdf (Erişim Tarihi 27 Ağustos 2012).

Summary

Politicization in Foreign Policy Attitudes: Perceptions of Turkish Public Opinion about the “Davos Crisis” and Its Impact

Foreign policy issues are generally complicated for ordinary citizens and attitudes of citizens about these issues are almost randomly defined. Classical democratic theory assumes that citizens evaluate performance of governments and transfer their evaluations to following elections; to punish or reward the incumbent government(s). From this perspective, foreign policy issues have some weight in party preferences of citizens. Meanwhile, several studies show that citizens don't have sufficient information to evaluate foreign policy issues and they sometimes fail to transfer their attitudes to policy preferences.

Under this circumstances, some heuristics may act to compensate the information gap of citizens and citizens may develop their attitudes based on them. Partisanship is one of these heuristics and citizens may rationalize their individual position on foreign policy issues based on positions of their preferred parties.

This paper is based on a field research conducted following the Davos Crisis (January, 2009), when Turkish Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan walked off the stage during a panel discussion in the World Economic Forum, held in Davos. This behavior has been interpreted as a reaction to Israeli President Shimon Peres who was one of the participants of the panel and accepted as a turning point in the Turkish-Israeli relations. More than one political analyst interpreted this situation as a populist behavior to attract nationalist votes in the forthcoming municipal elections to be held two month later.

I believe that this development provides a good opportunity to understand complex relationship between citizens' attitudes about foreign policy issues and their party preferences. Previous works showed that foreign policy preferences have little effect on partisan choice. However, by using the “politicization” concept provided by Robert Putnam (1988, 1993) it is possible to revise the equation and seeking for the effect of partisan preferences on foreign policy attitudes. Partisan affiliation may act as a heuristic for citizens to interpret complex interactions of the foreign policy scene.

Several surveys show that there was a strong support for this behavior of the Prime Minister (more than 75 percent) and this support seems to contribute to popularity of the Prime Minister for a short period of time. Surveys show that his popularity increased by 20 points but it declined within two months and the party lost about 8 points in the municipal elections. These figures lead us to think that political echoes of the Davos crisis remained very limited.

This multivariate analyses showed that partisan affiliations are the most important determinants of citizens' support and there is a significant difference between AKP and the CHP voters in terms of support towards the behavior of the Prime Minister; after controlling for all other variables. Party affiliation is also affect expectations about the outcome of this crisis.

This research shows that there is a room for including partisan bias to evaluation of foreign policy issues and further research may provide valuable data about how partisan affiliations act as a heuristic tools, in addition to other heuristics such as framing and priming.